

**T. C.
ULUDAĞ ÜNİVERSİTESİ
SAĞLIK BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
TIP- PSİKIYATRI (KLİNİK PSİKOLOJİ) ANABİLİM DALI**

**ÜNİVERSİTE ÖĞRENCİLERİNİN GELECEK BEKLENTİLERİNE ETKİ EDEN
FAKTÖRLER, BU FAKTÖRLERİN BİRBİRLERİYLE İLİŞKİLERİ VE
BİREYLERİN DEPRESYON, ANKSİYETE HİSLERİNE OLAN ETKİSİ**

Gökçin ÇAYLAR

(YÜKSEK LİSANS TEZİ)

Bursa-2010

T. C.
ULUDAĞ ÜNİVERSİTESİ
SAĞLIK BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
TIP- PSİKIYATRİ (KLİNİK PSİKOLOJİ) ANABİLİM DALI

ÜNİVERSİTE ÖĞRENCİLERİNİN GELECEK BEKLENTİLERİNE ETKİ EDEN
FAKTÖRLER, BU FAKTÖRLERİN BİRBİRLERİYLE İLİŞKİLERİ VE BİREYLERİN
DEPRESYON, ANKSİYETE HİSLERİNE OLAN ETKİSİ

Gökçin ÇAYLAR

(YÜKSEK LİSANS TEZİ)

Danışman: Prof. Dr. Selçuk KIRLI

Bursa-2010

Sağlık Bilimleri Enstitüsü Müdürlüğüne,

Bu tez, jürimiz tarafından yüksek lisans tezi olarak kabul edilmiştir.

Adı ve Soyadı

İmza

Tez Danışmanı Prof. Dr. Selçuk KIRLI

Üye Doç.Dr.Aslı SARANDÖL

Üye Doç.Dr.Yusuf SİVRİOĞLU

Üye Doç.Dr.Cengiz AKKAYA

Üye Yrd.Doç.Dr.Pınar VURAL

(Handwritten signatures in purple ink)

Bu tez, Enstitü Yönetim Kurulunun ...22.9.2010... tarih, ...2010/30... sayılı toplantısında alınan ...../..... numaralı kararı ile kabul edilmiştir.

(Handwritten signature in blue ink)
Prof. Dr. Gürsel SÖNMEZ
Enstitü Müdürü

İÇİNDEKİLER

TÜRKÇE ÖZET	II
İNGİLİZCE ÖZET	III
GİRİŞ	1
GENEL BİLGİLER	5
Üniversite Yaşamı	5
Anne Baba Tutumları	7
Sosyal Öğrenme Kuramı ve Kontrol Odağı	13
Anne Baba Tutumları ve Kontrol Odağı	17
GEREÇ VE YÖNTEM	19
BULGULAR	23
TARTIŞMA ve SONUÇ	42
EKLER	50
KAYNAKLAR	63
TEŞEKKÜR	68
ÖZGEÇMİŞ	69

ÖZET

Bu çalışmanın amacı; üniversite öğrencilerinin gelecek beklentilerine etki ettiği düşünülen kontrol odağı ve anne baba tutumları faktörlerinin birbirleriyle ilişkileri ve bireylerin depresyon, anksiyete hislerine olan etkisini araştırmaktır.

Çalışmanın örneklemini, Uludağ Üniversitesi'nin Fen-Edebiyat Fakültesi, Eğitim Fakültesi ve İktisadi İdari Bilimler Fakültesi'nde eğitim gören, 18-24 yaşları arasında, 147 kadın ve 95 erkek olmak üzere toplam 242 kişi oluşturmaktadır. Bu fakültelerin birinci ve dördüncü sınıfında eğitim gören öğrencilerden gönüllü olanlara bu uygulama yapılmıştır. Araştırmanın verilerini toplamak amacıyla Sosyodemografik Veri Formu, Çocuk Yetiştirme Tutumları Ölçeği, Rotter'in İç-Dış Kontrol Odağı Ölçeği, Beck Depresyon Ölçeği, Durumluk-Sürekli Kaygı Envanteri, gönüllü öğrencilerden yazılı ve imzalı onam alındıktan sonra uygulanmıştır. Ölçeklerden elde edilen verilerin istatistiksel analizi SPSS 13.0 istatistik paket programı kullanılarak yapılmıştır.

Araştırmanın sonucunda; depresyon, durumluluk-sürekli kaygı ile kontrol odağı ve anne baba tutumları arasında, depresyon, durumluluk kaygı, sürekli kaygı arasında, Mezuniyet sonrasında iş bulmayla ilgili beklenti düzeylerinin depresyon, durumluluk-sürekli kaygı düzeyleri arasında pozitif yönde güçlü ve anlamlı ilişkiler bulunmuştur. Öğrencilerin mezuniyet sonrasındaki iş ve kariyer yaşamı konusunda plan yaptıkları, okulu bitirdikten sonra iş bulma ve çalışma koşullarıyla ilgili iyi düzeyde beklentiye sahip oldukları, mezuniyet sonrasında bölümü ve eğitim düzeyine uygun bir iş bulabileceklerini düşündükleri, mezuniyet sonrasında çalışma hayatında istedikleri ve hak ettikleri kariyere ulaşamayacakları düşüncesine katılmadıkları sonuçları elde edilmiştir. Bu veriler öğrencilerin gelecek yaşamları konusunda umutsuz olmadıklarını gösteren bulgulardır.

Anahtar kelimeler: Gelecek beklentisi, anne baba tutumları, kontrol odağı, depresyon, kaygı

SUMMARY

Factors Contributing to Future Expectations of Students; Relationship of These Factors and Their Effect on Depression and Anxiety

Aim of the current study is to investigate the relationship of parental attitude and locus of control factors that are assumed to contribute to the future expectation of university students, and to effect depression and anxiety of students.

The sample of the study consisted of 242 students, from Faculty of Arts and Sciences, Faculty of Education and Faculty of Bussiness Administration. A total of 174 female, 95 male Freshman and Senior volunteer students aged between 18 and 24 participated in the study. Sociodemographic Data Sheet, Parental Child Rearing Attitudes , Internal-External Locus of Control Scale, Beck Depression Inventory, State-Trait Anxiety Inventory were administered to the study after informed consent was obtained from the participants. Data were analyzed by using SPSS 13.0.

Results of the study show that there is significant correlation between depression, state-trait anxiety and locus of control and parental rearing attitudes. There is also significant correlation between depression , state-trait anxiety and expectancy that one will get a job after graduation. Participants had plans for after garduation, had optimistic expectations for job opportunities, thinking that they would be able to get a job related to their unergraduate education, and they believed that they would get what they deserved in terms of career achievements.

Key Words: future expectation, parental Child Rearing Attitudes, Locus of Control, Depression, Anxiety.

GİRİŞ

Üniversite yıllarını kapsayan 18-24 yaşları, yetişkinliğe geçiş ve “gençlik çağı” olarak adlandırılan bir dönemdir. Bu dönemde genç üniversite yaşamıyla birlikte belli bir işe sahip olmak için çaba göstermeye başlamış, ailesinden ayrılarak bağımsızlığa yönelmiş, yeni arkadaşlıklar ve sosyal ilişkiler kurarak yeni bir yaşama adım atmış olmaktadır. Özetle bu dönem, gencin daha önceki gelişim dönemlerinde çok sık karşılaşmadığı ve üstesinden gelmesi gereken değişik sorunları getirmektedir. Her gencin ileriki yaşamında nasıl bir strateji izleyeceğine, bir yetişkin olarak nasıl bir yaşam tarzına sahip olacağına yönelik beklentilerinin olması doğaldır (1).

İnsan sosyal bir varlık olduğu için bireylerin yaşamdan beklentileri, tercih ve kararları, karşılaştıkları olumlu ya da olumsuz durumlara içsel veya dışsal olarak atıfta bulunmaları, geleceğe yönelik tutumları, içinde buldukları sosyal çevre tarafından etkilenmektedir. Bireyin içinde bulunduğu ilk ve temel sosyal çevreyi de aile oluşturmaktadır. İnsan yaşamında, doğumdan önce başlayan ve hayatın sonuna kadar etkinliğini sürdüren bir kurum olarak aile, fizyolojik olduğu kadar ekonomik, kültürel ve toplumsal yönleriyle de kişinin ruhsal gelişimini, davranışlarını biçimlendirip yönlendirir (2). Bireyin yaşamından doyum sağlaması, işlevlerini etkili bir biçimde yerine getirmesi ve yaşadığı topluma uygun bir kişi olarak yetişmesi önce aile çevresinde sağlanabilir (3). Ailenin, bireyin gelişimi üzerindeki etkisini anlayabilmek için anne baba ve çocuk ilişkilerini incelemek gerekir. Bu ilişkilerin tümü anne baba tutumları temelinde oluşmaktadır. Gencin kendini tanıması, kişiliğini kazanması ve uyum sağlamasında anne-baba tutumları önemli bir yer tutar. Yaşamın erken yıllarındaki yetiştirilme stillerinin, yetişkinlikteki yaşamın kalitesiyle ilişkili olduğunu gösteren çalışmalar da çocuk yetiştirme stilleri üzerine olan ilgiyi arttırmaktadır (4).

Ebeveynlerin çocuk yetiştirme tutumlarını açıklayan Baumrind' in ebeveyn stilleri yakın zamanlı çalışmalarda ebeveyn davranış boyutları şeklinde incelenmeye başlanmış ve ebeveyn ergen ilişkileri de bu çerçevede incelenmiştir. Baumrind' in ebeveyn stilleri; otoriter, demokratik ve izin verici ebeveynlik şeklinde anne baba tutumları çerçevesinde değerlendirilmektedir. Demokratik ebeveynler, çocuğuyla mantık yürütme, anlaşma ve uyuşmayla dengeyi sağlamaya, kontrolü elinde tutarak iletişim kurmaya çalışırken; otoriter ebeveyn ilişkisini, itaat ve otoriteye saygı temeli çerçevesinde belli kalıpların çocuğa

yüklenmesi yönünde düzenlemektedir. İzin verici anne babalar ise çocukla zayıf duygusal bağ kurarak, sınır koymadan fazla özgürlük veren bir tutum sergilemektedirler (5).

Ebeveyn tutumlarıyla ilgili olarak Maccoby ve Martin ise dört tür ebeveyn stili belirlemişlerdir. Bunlar otoriter, demokratik, izin verici ihmalkâr ve izin verici müsamahakâr anne baba tutumlarıdır. Otoriter ebeveynler yüksek düzeyde kontrol/talebe, düşük düzeyde kabul/ilgiye sahiptirler. Demokratik ebeveynler ise hem yüksek düzeyde kontrol/talebe hem de kabul/ilgiye sahiptirler. İzin verici ihmalkâr ebeveynler hem kabul/ilgi hem de kontrol /talep boyutlarında düşük düzeyde tutum sergilerken; izin verici müsamahakâr ebeveynler yüksek düzeyde kabul/ilgi düşük düzeyde kontrol/talebe sahiptirler (6, 7).

Yapılan çalışmalarda anne-baba tarafından verilen destek ya da baskının çocuğun bireysel ve sosyal yeterliliği üzerinde etkilerinin olduğu belirtilmektedir. Araştırmacıların ortak görüşü, olumsuz aile tutumlarının, sağlıklı bir gelişim kaynağı olabileceği şeklindedir (8).

Araştırmacılar ve kuramcılar anne baba tutumlarıyla çocukların davranışları arasında sıkı bir bağlantı olduğunu savunmuşlardır. Otoriter tutuma sahip ebeveynlerin çocuklarında anksiyete, korku, saldırganlık, okul başarısızlığı gibi olumsuz davranışlar görülebilmektedir. Demokratik tutumun ise girişimcilik, akademik ve sosyal başarı, yaratıcılık, sorumluluk taşıma duygusu, kendine güven şeklinde çocuğa yansıdığı birçok görüş tarafından bildirilmiştir. İzin verici tutumla yetişen çocukların olgun davranmadıkları, kendi dürtülerini kontrol edemedikleri ve bağımlı oldukları görülmüştür (8).

Ebeveynlerin çocuk yetiştirme biçimleri bireyin hayata bakışını, hedeflerini, yaklaşımlarını biçimlendirmede belirleyici rol oynamaktadır. Algılanan anne baba çocuk yetiştirme tutumlarının öğrencilerin hedeflerini planlamalarına etkilerini araştıran çalışmalar bulunmaktadır. Demokratik ebeveyn stili ile yetişen kişilerin geleceğe yönelik planlamalar yaptıkları, otoriter ve izin verici ebeveyn stili ile yetişen kişilerin ise anlık başarı ve başarısızlık durumlarına önem verdikleri bu çalışmalarda gösterilmiştir. Gonzalez ve arkadaşları (9) tarafından yapılan çalışmada demokratik ebeveyn stili öğrencilerin yüksek lisans planları ile ilişkiliyken otoriter ve izin verici stiller öğrencilerin performans planlarıyla ilişkili bulunmuştur.

Anne baba tutumlarının sosyalleşme sürecindeki etkileri nedeniyle sosyal öğrenme kuramı da ele alınması gereken bir konudur. Kökleri sosyal öğrenme kuramına dayanan kontrol odağı kavramı da sosyalleşme süreci içerisinde gelişmektedir. Kontrol odağı sınıflandırması, içsel kontrolden dışsal kontrole iki uçlu bir boyutta, davranışın sonuçlarını kimin ya da neyin etkilediğine yönelik inançları kapsamaktadır. İçsel kontrol odağı gelecekteki sonuçlara dair kontrolün, öncelikle kişinin kendisine bağlı olduğu inancını anlatmak için kullanılan bir terimdir (10). Diğer yandan dışsal kontrol odağı, kontrolün kişinin kendisinin dışında olduğu beklentisine karşılık gelir. Algılanan ebeveyn tutumlarının kontrol odağı ile ilişkili olduğuna dair çalışma sonuçlarında, olumlu ebeveyn tutumları, akademik alanda iç kontrol odağının gelişmesiyle bağlantılı bulunmuştur (11).

Özetle üniversite yaşamı, öğrencilerin üniversitenin sosyal yaşama getirdiği yeniliklerle bütünleşmelerini, üniversitedeki öğretim sisteminin getirdiği yeni akademik ortama uyum sağlamalarını, daha bireysel olup kendi kararlarını almalarını, çeşitli sorumluluklar alıp bunların sonuçlarına katlanmalarını gerektiren özellikleriyle öğrenciler için zorlu bir dönem olmaktadır. Anne babaların çocuk yetiştirme stilleri, gençlerin kontrol odaklarını etkilediğinden üniversite yaşamının getirmiş olduğu durumlara verilen tepkileri de farklılaştırmaktadır. Üniversite yaşamının getirdiği yeni sorumluluk alanları ve problemlerle başa çıkamayan gençlerde depresif eğilimler ve anksiyete belirtilerine rastlanabilmektedir (12). Bozkurt (13) üniversite öğrencileri üzerinde çeşitli değişkenler açısından depresyon ve kaygı düzeylerini incelediği çalışmada cinsiyet, sosyo-ekonomik durum, anne baba tutumu ve okunan bölüm değişkenlerinin öğrencilerin depresyon ve kaygı düzeylerini etkilediğini bulmuştur.

Ebeveynlerin çocuk yetiştirme biçimlerinin bireylerin kontrol odağını etkilediğine yönelik farklı bakış açılarıyla yapılmış çalışmalar bulunmakla birlikte, bu faktörlerin üniversite öğrencilerinin gelecek beklentileri üzerinde herhangi bir etkisi olup olmadığını ve öğrencilerin depresyon ve kaygı düzeylerini etkileyip etkilemediğini bildiren bir çalışmaya rastlanmamıştır. Bu temelde araştırmanın amacı; anne baba çocuk yetiştirme tutumlarının, üniversite öğrencilerinin kontrol odağı ile ilişkisini araştırmak ve üniversite öğrencilerinin gelecek beklentilerinin bu değişkenlerin etkisiyle depresyon ve anksiyeteye neden olup olmadığını incelemektir. Araştırmaya üniversitenin birinci ve dördüncü sınıfında eğitim gören öğrenciler alınarak üniversitenin ilk yılı ve son yılı arasında beklenti, depresyon ve kaygı düzeylerinde herhangi bir değişiklik olup olmadığının

araştırılması amaçlanmıştır. Çalışma sonuçlarının, üniversite öğrencilerinin gelecek beklentilerini ve yaşamlarını etkilediği düşünölen faktörlerin ve bunların birbirleriyle ilişkilerinin belirlenmesiyle, öğrencilerde depresyon ve anksiyete oluşumunu önleyici, aile ve bireyi kapsayan programların geliştirilmesinde yol gösterici olacağı düşünölmektedir.

GENEL BİLGİLER

I. ÜNİVERSİTE YAŞAMI

Üniversite yaşamına başlamak ve üniversitede öğrenci olmak, genelde kaygı ve stres yaratacak bir ortamın temelini oluşturabilmektedir (14). Üniversite öğrencisi, gelişim dönemine has sorunlarının yanında bireysel sorunları da olan bir kişidir (14). Kişinin kendini bulduğu, tanıdığı, değerlendirdiği ve gelişmeye başladığı üniversite yılları birey için son derece önemlidir. Üniversite yaşamı, gençlerin sosyalleşmesi ve iş yaşamına hazırlanmalarında önemli rol oynamaktadır.

Günümüzde üniversite çağı denildiğinde, “açıkta kalmamak” kavramının ne anlama geldiği toplumun geneli tarafından kabul görmüştür ve herhangi bir programa yerleştirilmemeyi ifade etmektedir. Böylesine kabullenilmiş bir tanımın, bireylerin meslek edinme, bu meslekle geçimini sağlama, hayatını güvenceye alma gibi birçok başka süreçle bütünleşmiş şekilde üniversitede bir programa yerleştirilmiş olmaya işaret etmesi, gençliğin karşı karşıya olduğu sosyal baskının büyüklüğünü göstermektedir. Bu durumla bağlantılı olarak birçok gencin sadece üniversite mezunu olabilmek adına okumak istemedikleri ya da ilgi duymadıkları bölümlere kayıt yaptırdıkları görülmektedir (15).

Ülkemizde zorlu bir yarıştan geçtikten sonra üniversite yaşamına adım atan gençlerin kaygıları üniversiteli olmakla bitmemekte daha sonra gelecek beklentileri ve planları önem kazanmaya başlamaktadır. Üniversite yaşamıyla bir yandan farklı bir ortama girilmekte, diğer yandan da içinde buldukları gelişim aşamasına çevresel etmenler de eklenince “üniversite öğrenimi” olgusu başlı başına araştırma konusu haline gelmektedir (16). Üniversite öğrencileri için bu dönem geleceği planladıkları ve yaşam kararlarını aldıkları önemli bir dönüm noktası; iş ya da işsizlik hayatının başlangıcı olarak görülebilmektedir. İş seçimi, gerçek hayatta rolünü almasına yönelik planlar, iş bulamama korkusu ya da eğitimini aldığı mesleği yapamayacağı korkusu ve bireyde kaygıya neden olabilmektedir (17). Bu kaygılı durum, kişinin eğitim ve öğretim sürecini de etkilemektedir.

Üniversite yaşamında öğrenciler akademik yeniliklerle tanışmak, yeni sosyal ortamlara girmek, kazanılan yeni sosyal özgürlüğü denemek, daha fazla bireysel olmak, daha fazla yalnızlık hissetmek, sosyal destek arayışı içine girmek gibi değişik sorunlarla başa çıkmayı

öğrenmek durumunda kalmakta ve bu da öğrenciler için stresli bir deneyim olmaktadır (18).

Gençler bir yandan da kendi gelişimsel süreçleri çerçevesinde duygusallık, insan ilişkileri, kız-erkek arkadaşlığı, aile, gelecek, sağlık ve okul ile ilgili birtakım problemler yaşamaktadırlar (14,19).

Çeçen (20)' in Çukurova Üniversitesi' nde eğitim gören 243 kadın ve 278 erkek öğrenci ile yaptığı ve üniversite öğrencilerinin cinsiyetlerine ve algılanan ebeveyn tutumlarına göre yalnızlık ve sosyal destek düzeylerinde anlamlı bir farklılık olup olmadığını araştırdığı çalışmasında, üniversite yıllarında yaşanan yalnızlık duygularının ve sosyal destek algılarının öğrencilerin cinsiyetlerine göre farklılaşmadığı ancak algılanan anne baba tutumlarıyla ilişkili olduğu ortaya konmuştur.

Kaygı konusu, araştırmaların çoğunda stres ve depresyon konuları ile birlikte neden-sonuç ilişkisi açısından incelenmektedir (21). Kaygı insanın geleceği olumsuz açıdan görmesini ve algılamasını içerir ve depresyonda sıkça görülen bir olgudur. Genel olarak bireyi olumsuz etkileyen duyguların kişide kaygı meydana getirdiği söylenebilir. Yaşamın getirdiği değişimlere uyum sağlamak, güçlüklerle baş edebilmek için çaba içinde olan insanın engellerle karşılaşması sonucunda kaygı ortaya çıkmaktadır.

Birçok çalışma genç yetişkinlik dönemine rastlayan üniversite yıllarında iş bulma kaygısının bu döneme özgü bir durum olduğunu göstermektedir. Erdur ve Bıçak (22) tarafından Türk üniversite öğrencileri ile yapılan bir çalışmanın sonuçlarına göre, üniversite öğrencilerinin en önemli problemlerinin “gelecek kaygısı” olduğu saptanmıştır. Şahin (23); Özdemir'in üniversite öğrencilerinin karşılaştıkları sorunları incelediği araştırmasında; gelecek, iş bulma ve ekonomik hayat, üniversite yaşamı, sosyal ve boş zaman değerlendirme, sağlık, öğretim, insanlarla ilişki kurma, aile, karşı cins ilişkileri şeklinde problem alanları ortaya çıktığını belirtmiştir. Yine Şahin (23); Özyurt ve Doğan'ın çalışmasında, üniversite öğrencilerini korkutan konuların işsiz kalmak, sağlığını kaybetmek, öğrenimini bitirememek, iş hayatında başarısız olmak, istediği mesleğe sahip olamamak olduğu sonucuna ulaştıklarını belirtmiştir.

Pektaş ve Bilge (19) tarafından Ege Üniversitesi İzmir Atatürk Sağlık Yüksek Okulu Ebelik, Hemşirelik ve Sağlık Memurluğu bölümlerinde okuyan 300 öğrenci ile yapılan, öğrencilerin problem alanlarını belirlemeye yönelik çalışmada, gelecekle ilgili problemler alt ölçeğinin ortalaması diğer alt ölçeklere göre yüksek çıkmıştır. Özgan ve arkadaşları

(24)'nın, Eğitim Fakültesinde eğitim gören 110 öğrenci ile yaptığı, eğitim fakültesi öğrencileri tarafından sınıfta algılanan stres nedenlerini ve kişisel değişkenlerin strese olan etkisini araştırdıkları çalışmada, sınav kaygısından sonra öğrencilerin stres durumu üzerinde en fazla etkili olan durumun “geleceğe yönelik kaygılar” ($X = 3,77$) olduğu belirlenmiştir.

Argon ve Kösterelioğlu (25)'nin, Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Fakültesi son sınıf öğrencilerinin fakülte kültürü ve üniversite yaşam kalitesi arasında ilişki olup olmadığını belirlemeye yönelik çalışmalarında, öğrencilerin üniversite yaşamında kaliteyi en düşük algıladıkları boyut gelecek boyutu olarak çıkmıştır. Aynı araştırmacıların beden eğitimi bölümü öğretmen adaylarıyla yaptıkları araştırmada, yaşam kalitesi açısından en düşük düzeyde algılanan boyut yine gelecek boyutu olarak belirlenmiştir. Himelstein (26) de açık kariyer planlaması olan öğrencilerin akademik ortalamalarının daha yüksek olduğu bildirmiştir.

Ceyhun ve Ceyhun (27)'un lise ve üniversite öğrencilerinde intihar olasılıklarını inceledikleri çalışmanın sonuçlarında, üniversite öğrencilerinin intihar olasılığı ölçeği umutsuzluk alt ölçeğinden aldıkları puanın, psikiyatrik hastaların puanlarından daha yüksek düzeyde olduğu bulunmuştur. Umutsuzluk alt ölçeği bireyin yaşama ilişkin genel tatminsizliğini ve gelecek beklentisinin olumsuz olduğunu göstermektedir.

II. ANNE BABA TUTUMLARI

Bireyin gelişimi, toplumla kaynaşması, karşılaştığı güçlüklerin üstesinden gelmesinde içinde yaşadığı sosyal destek ağının önemi büyüktür. Özellikle ailenin bireye yönelik tutumları bu noktada oldukça önem kazanmaktadır. Aile, çocuğun yetişkin yaşamına ön hazırlık yapılan bir kurum olarak düşünüldüğünde; bu ortamdaki ilişkiler ağının, deneyimlerin, yaşantıların, değer ve beklentilerin ne derece önemli olduğu anlaşılabilir (28). Çocuğun karşılaştığı ilk sosyal sistem olan aile, yaşam döngüsünde beklenen ya da beklenmeyen birçok stres ve problem durumlarıyla karşılaşabilmekte ve bu durumlara çözüm bulmak durumunda kalmaktadır (28). Bu problemlerle etkin şekilde başa çıkmak çocuğun özgüvenli, uyumlu ve sağlıklı bir birey olarak yetişmesini sağlayacak çocuk yetiştirme tutumlarını oluşturmada önem taşımaktadır. Ebeveynin yetişkin rollerini sergileyerek çocuğuna model olduğu düşünüldüğünde; çocuk yetiştirme stillerinin, alışkanlıkların, karar verme, stres ve problem durumlarla karşılaştığında kullandığı

stratejilerin önem taşıdığı görülmektedir. Bu doğrultuda kişiliğin oluşumunu etkileyen ve aile ortamına ilişkin en önemli faktör çocuk yetiştirme tutumları olmaktadır. Anne-babaların çocuk yetiştirmeye ilişkin tutum, inanç, davranış ve beklentileri olarak tanımlanan anne baba tutumları kavramı, ebeveynlerin çocuğun sosyalleşme sürecindeki rolünü anlamak ve bu rolün çocuğun psikososyal gelişimine etkilerini incelemek amacıyla ortaya atılmış bir kavramdır (29).

Ebeveynliğin, yetişkinlikteki psikososyal başarıyı tek tek ya da toplu olarak etkileyen, belirli birçok davranışın uygulanmasını gerektiren çok yönlü rolü vardır (30). Anne babanın çocuk yetiştirme tutumları, bireyin etrafını algılamasını, bilişsel şemalarını şekillendirir. Aile çocuğun duygusal, sosyal, fiziksel ihtiyaçlarını karşılarken onun sağlıklı gelişmesi için uygun ortamı hazırlayabilmelidir. Ebeveynin, çocuklarının bu gereksinimlerini karşılamada sergiledikleri farklı tutumları belirlemek, çocuğun psikososyal gelişimini anlamada önemlidir.

Ebeveynlerin çocuk yetiştirme tutumları, kültürel değer ve beklentilerin bir sonraki kuşağa aktarıldığı bir çeşit sosyalleşme aracı olarak ta açıklanmıştır (31). Bu doğrultuda ebeveynler kendi öz kültürlerini ve değer sistemlerini kendi çocuk yetiştirme tutum ve davranışları içinde sentezleyerek çocuklarına aktarmaktadırlar.

Anne baba tutumu konusunda anne babanın çocuğa gösterdiği sevgi kadar, çocuğun davranışlarına uyguladığı denetim ve disiplinin niteliği de önemlidir (32). Ailedeki sosyalleşme süreçleri üzerine yapılan çalışmalar, belirli ebeveyn davranışlarının çocuklardaki olumlu sonuçlarla ilişkili olduğuna dair tutarlı kanıtlar ortaya koymuştur. Örneğin, yüksek düzeyde güvenlik ve yeterli kontrol sağlayan ailelerin çocuklarının yüksek düzeyde üniversiteye uyum, sosyal yeterlilik ve akademik başarı gösterdikleri saptanmıştır (30).

Sosyalleşme kuramları olarak bilinen ebeveynlerin çocukları sosyalleştirme (disiplin, kabul, ilgi, kontrol) tutumlarını inceleyen ana baba tutumlarına ilişkin literatürde çeşitli sınıflamalar olmakla birlikte, çocuk yetiştirme tutumları daha çok Baumrind' in kuramı kapsamında ele alınmıştır (5).

Baumrind' in sınıflaması, çocukların sosyalleşme süreçlerini, anne babaların çocuk yetiştirme tutum ve yaklaşımlarıyla açıklaması bakımından bu alanda yapılan çalışmalara kuramsal bir çerçeve ortaya koymuştur. Sorumluluk, talepkarlık, yakınlık, açık iletişim, bağlılığın düzeyi, kontrol ve uygulanan disiplinin şekli, çocuğun gereksinimlerine karşı

gösterilen duyarlılık boyutu ve çocuğa yönelik beklenti düzeyi Baumrind' in modelinde dikkati çeken kavramlardır (5, 28).

Baumrind, ebeveyn tarzını, ebeveynlerin çocuklarıyla iletişime geçtiği iki boyutta tutarlı bir model olarak tanımlamıştır: Talepkarlık ve duyarlılık. Talepkarlık, ebeveynlerin çocukları olgunluk, disiplin ve davranış sorunlarıyla karşılaşma açısından aileye entegre etmedeki çabalarını temsil eder. Duyarlılık ise ebeveynlerin çocukların ihtiyaç ve taleplerinin farkında olarak bireyselliği, kendini düzenleme ve kendini ortaya koymayı desteklemesini ifade eder. Çocuk yetiştirmede ebeveynlerin talep edici ve yanıt verici tutumlarının derecesine göre Baumrind üç tip ebeveynlik stili belirlemiştir: Otoriter, demokratik ve izin verici ebeveyn stilleri. (5, 30)

Otoriter anne baba tutumu: Yüksek oranda kısıtlayıcı ve talepkar davranışlar ile karakterize bir tutumdur. Otoriter ebeveynler, çocuklarının bağımsızlığını kısıtlama ve kuralları ihlal ettiğinde sert cezalarla korkutarak katı kurallara uyma konusunda onları zorlama eğilimindedirler (30). Çocuğunu, kendi ideallerinde belirlediği kalıplara uygun küçük bir yetişkin yapma çabasında olan anne baba, baskıcı, katı ve cezaya yönelik bir tutum içindedir. Ceza, ders vermek ve çocuğun bir daha hata yapmasını engellemek amacıyla verilir (33, 34), ancak cezalar genellikle çocuk için ağır, fiziki cezalar olmaktadır ve suçla orantısızdır (28). Anne baba çocuğa karşı genellikle anlayışsız, hoşgörüsüzdür. Çocuğun yanlış yapma hakkı yoktur, davranışlar katı kurallarla belirlenmiştir. Açıklama yapılmaksızın çocuktan kurallara uyması beklenir. Aile içinde açık bir iletişim sistemi yoktur. Anne baba hep haklı, çocuk hep haksızdır. Çocuğu anlama, dinlenme, onun açısından olaylara bakabilme çabası yoktur. Çocuğun istekleri önemsenmemektedir. Otorite figürüne bağımlılık önemlidir. Çocuktan mutlak itaat ve saygı beklenir. Çocuktan olgunluk beklentisi yüksektir. Çocuk, ihtiyaç duyduğu duygusal destekten yoksun bırakılmaktadır. Çocuğa karşı şartlı sevgi gösterilir, çocuk anne ve babasının istediği şekilde davrandığı müddetçe sevgi görmektedir. Ailenin çocuk üzerinde engelleyici etkisi bulunmaktadır. Çocuk anne ve babasının belirlediği kurallar çerçevesinde hareket ettiği ve anne babasının beklentilerini yerine getirme çabasında olduğu için kendisini ifade etmekte güçlük çeker ve kendisine özgü yapısını ortaya koyamaz (33, 34). Anne babanın gerekenden fazla kontrollü olması, çocuğu aşırı koruması, kendi kuralları dışına çıkmasına izin vermemesi sonucunda çocuk bağımlı, özgüveni olmayan bir birey olarak yetişmektedir (28).

Otoriter ebeveyn tutumunu benimseyen bir ailede yetişen çocukların kendilerine olan güveni azdır, sessiz, çekingen, kolay etkilenen, stresli, tedirgin, dıştan denetimli, hassas bir kişilik yapılanması olan çocuklar olabileceği gibi aşağılık duygusunu bastırmak amacıyla isyankâr tutumlar da gösterebilirler (35). Genellikle utangaç, şüpheli ve itaatkârdır, kendini yetersiz, şaşkın ve engellenmiş hisseder. Çocuk attığı her adımda yanlış yapma korkusunu yaşadığı için duygu ve düşüncelerini içine atarak bastırır ve kendisini ifade edemez.

Otoriter ebeveynler, katı kurallar koyarak çocuklarının arkadaş gruplarıyla ilişkilerini kısıtlamaktadırlar. Bu tür aileler çocuklarının sosyal yönlerinin gelişimini ve arkadaş desteğini önemsememekte, bu nedenle çocuklar uygun sosyal becerileri kazanmakta yetersizlikler yaşamaktadırlar (27).

Yapılan araştırmalarla (36), davranışların sıkı denetim altında tutulduğu ve sevginin koşula bağlandığı ortamlarda çocukların ürkek, bağımlı ve güvensiz yetiştikleri görülmüştür. Quintana ve Lapsley (37) üniversite öğrencileri üzerinde yaptıkları araştırmada, ailelerin çocuklara uyguladıkları sıkı ve katı kontrolün bireyin davranışsal ve duygusal özerkliğinin gelişmesine engel olduğunu göstermiştir. Yapılan diğer çalışmalarda da (6, 38) aile tarafından uygulanan sıkı denetimin bireyin özerklik gelişiminin yanı sıra kendine yeterlilik algısının da gelişmesini engellediği görülmektedir.

Demokratik anne baba tutumu: Çocuğa ilgi ve sevgi koşula bağlı olmadan gösterilir. Çocuğun beklenti, ihtiyaç, istek ve duyguları önemsenir. Çocuğun davranışları üzerinde ailenin kontrolü vardır ancak bu kontrol katı ve gerçeklikten uzak değildir. Çocuğa gerektiği kadar özerklik sağlanır ve kurallar aile içinde gerektiğinde tartışılarak çocuğa açıklanır ve davranışın sonucunda karşılaşılabileceği durumlar hakkında çocuk bilgilendirilir. Çocuğun yaşına göre kendisiyle ilgili bazı kararları almasını teşvik eder, önemli kararların nedenlerini çocukla tartışır, onun fikirlerine de önem verdiğini gösterir. Böylece çocuk önemsendiğini hisseder ve kendine ait saygı ve özgüven geliştirir. Aile içinde iletişim sistemi açıktır, güven ve huzur vardır. Bu aile tutumunda çocuğun kişisel gelişimi önemsenir ve çocuğa destekleyici bir ortam sağlanmaya çalışılır (28). Bu aileler çocuklarına engelleyici davranmamakta ve belli sınırlar dahilinde çocuklarına özgürlük tanımaktadırlar.

Demokratik ailelerde yetişen çocuklar özsaygısı (28) ve özgüveni (35) olan, yaratıcı fikirler öne sürebilen, aktif, girişken, özgür, benlikleri güçlü, sorumluluk duyguları

gelişmiş, hoşgörülü, açık fikirli ve fikirlerini serbestçe söyleme eğiliminde, insanlara karşı güven ilişkisine sahip, kendi kararlarını alıp bunların sorumluluğunu taşıyabilen (39), sosyal iletişim becerileri gelişmiş, kendine yetebilen, akademik yönden başarılı, daha az yalnız hisseden, duygusal ve sosyal açıdan dengeli ve uyumlu bireyler olmaktadır (27, 36, 40).

Steinberg (29) duygusal ve davranışsal özerklik ile ebeveyn tutumlarının ilişkisini araştırmış ve demokratik ailelerde her iki özerklik boyutunun desteklendiğini ortaya koymuştur.

Demokratik ailelerde aile üyelerinin katılımı ve paylaşımın olması bireyin karşılaşılan problem durumlarda sorunu tanımlamasına, bu soruna yönelik olası çözümler üretmesine, üretmiş olduğu çözümleri değerlendirmesine ve uygun olanı seçmesine, kararın uygulamaya konmasına katkıda bulunmasını sağlamaktadır. Demokratik aile ortamı bireyin bağımsız davranma eğilimini de desteklemektedir (41).

İzin verici anne baba tutumu: Ebeveynin çocuk ile kurduğu duygusal bağ zayıftır. Bütün konularda çocuklar kendi kararlarını verirler. Çocuğa karşı ilgi ve denetim yoktur. Ebeveyn tutarsız, dengesiz ve kararsız bir disiplin anlayışı benimsenmiştir. Aile üyeleri arasında açık ancak sınırları olmayan aşırı hoşgörü temelinde işleyen bir iletişim sistemi vardır. Kontrol ya hiç yoktur ya da azdır. Çocuktan herhangi bir beklenti olmamakla birlikte aile çocuğa karşı olan sorumluluklarını göz ardı etmez. Çocuğa yönelik olgunluk beklentisi oldukça düşüktür (28).

Maccoby ve Martin (6) ise Baumrind' den farklı olarak anne baba tutumlarını kabul/ilgi ve talepkarlık/kontrol boyutlarında ele alarak bu iki boyutun kesiştiği noktada dört tür ebeveyn stili tanımlamışlardır. Onlar, Baumrind' in sınıflamasındaki izin verici ebeveyn stilini izin verici - ihmalkâr ve izin verici- müsamahakâr şeklinde ikiye ayırmışlardır. Böylece Maccoby ve Martin, ebeveyn stillerini demokratik, otoriter, izin verici - ihmalkâr ve izin verici - müsamahakâr olarak belirlemişlerdir. Otoriter ebeveynlerin kontrol/talepleri yüksek iken kabul/ilgi boyutları düşük düzeydedir. Demokratik ebeveynler de ise her iki boyut ta yüksek düzeydedir. Otoriter ve demokratik ebeveynlerin çocuklarının gelişimlerine etkilerindeki farklılıklar ebeveyn stilinin kabul/ilgi boyutundaki farklılıktan kaynaklanmaktadır (42). İzin verici - müsamahakâr ebeveynlerin kontrol/talebi düşük iken kabul/ilgi düzeyi yüksektir. İzin verici - ihmalkâr ebeveyn

stilinde ise her iki boyut ta düşüktür. İzin verici anne babalar arasındaki farklılık ise anne babanın sergilemiş olduğu kabul/ilgi boyutundaki farklılıktan kaynaklanmaktadır (6).

İzin verici müsamahakâr ebeveynler, çocuklarına karşı hoşgörülüdür, davranışlarına sınır koymazlar ve kontrol etmezler, çocuklarının kendi kararlarını uygulamalarına izin verirler, sıcak ve ilgili davranırlar. Bu ebeveyn stiliyle yetişen çocukların genellikle sorumluluk duyguları zayıftır. İzin verici - ihmalkâr ebeveynler ise, çocuklarına karşı ilgisizdirler, onları denetleme eğilimleri yoktur, çocuklarının sadece temel fiziksel ihtiyaçlarını karşılarlar ancak onlara karşı duygusal yakınlık göstermezler (7).

Demokratik ebeveyn tutumuyla yetişen çocukların otoriter, izin verici-ihmalkâr ve izin verici-müsamahakâr ailelerde yetişen çocuklara göre akademik başarı, benlik algısı, öz-yeterlilik algısı ve sosyal gelişimlerinin daha yüksek düzeyde olduğu çeşitli araştırmalar sonucunda ortaya konmuştur (6, 7, 43). Akbaba, anne baba tutumlarının bazı kişilik özellikleri üzerine etkisi adlı çalışmada, düşük benlik saygısıyla izin verici ve otoriter tutum arasında, yüksek benlik saygısıyla demokratik tutum arasında ilişki olduğunu bildirmiştir (44). Anne baba tutumlarıyla kişilik özellikleri ilişkisini üniversite öğrencileri üzerinde araştıran Karadayı (45)' nin araştırma sonuçları da anne babayla yakın ve olumlu ilişkiler ile iyimserlik, kendine güven, özsaygı arasında olumlu bir ilişki olduğunu; katı anne baba tutumu ile de kötümserlik, utangaçlık arasında ilişki olduğunu göstermiştir.

Erbil ve arkadaşları (46)'nin ergenlerin benlik saygısına anne baba tutumunun ve davranışlarının etkisini inceledikleri çalışmada, ergenlerin benlik saygısı puanlarının, anne eğitim düzeyi ve anne baba tutum ve davranışlarına göre istatistiksel olarak anlamlı fark gösterdiği bulunmuştur.

Depresyonu olan gençlerle yapılan çalışmalarda (47), aile içi iletişimin çatışmalı, ebeveyn tutumlarının reddedici ve ihmalkâr olduğu belirlenmiştir. Yapılan başka bir çalışmada zayıf anne baba desteği, çatışmalı aile içi ilişkiler hem depresyonun oluşmasında hem de sağaltımında olumsuz yanıtla ilişkili bulunmuştur (48).

Ebeveyn tutumlarındaki farklılıkla çocukların özerklik gelişimi ilişkisini araştıran bir çalışmada, demokratik ailelerde yetişen çocukların akademik ve psikososyal yeterlilik konusunda daha gelişmiş oldukları ve bu çocukların suça yönelme davranışının ve stresi içselleştirmenin daha az olduğu ortaya konmuştur (38).

Ebeveyn tutumlarının bireylerin kendilerini gerçekleştirmeleri üzerinde etkileri olduğu da araştırmacılar tarafından ortaya konmuştur (35). Kendini gerçekleştirme, insanın tüm

yetenek ve niteliklerini aktif olarak kullanabilmesi, potansiyellerini geliştirip gerçekleştirmesi olarak doğuştan getirilen ve her insanda var olabilen, en yüksek düzeydeki insan ihtiyacı ya da eğilimidir (49). Otoriter tutumun kendini gerçekleştirmeye etkisi olumsuz olurken demokratik tutumun ise olumlu olmaktadır (50). Bunlarla birlikte bireylerin kariyer gelişimleri (51) ve eğitim hedeflerinin belirlenmesinde de ebeveyn tutumlarının etkisi olduğu bildirilmektedir (52).

Erkan (53), sosyal kaygı düzeyi, ebeveyn tutumları ve ailede görülen risk faktörlerini ergen grup üzerinde incelediği araştırmasında, olumsuz değerlendirilmekten korkma, sosyal kaçınma ve huzursuzluk ölçeği puanları üzerinde ebeveyn tutumlarının anlamlı düzeyde etkili olduğunu bulmuştur. Otoriter anne baba tutumuna maruz kalan ergenlerin olumsuz değerlendirilmekten korkma, sosyal kaçınma ve huzursuzluk ölçeklerinden yüksek puan aldıkları, demokratik anne baba tutumuna maruz kalan ergenlerin ise aynı ölçekten düşük puan aldıkları görülmüştür.

III. SOSYAL ÖĞRENME KURAMI VE KONTROL ODAĞI

Sosyal öğrenme kavramı ilk defa 1947 yılında Julian Rotter (1) tarafından kullanılmıştır. Sosyal öğrenme kuramına göre, geçmiş yaşantılar sırasında bireyin almış olduğu pekiştireçler, geleceğe yönelik beklentilerini önemli derecede etkilemektedir. Çocuk, anne ve babasının kendisine olan davranışlarını algıladığı biçimde genelleyerek kendi şemalarını oluşturur. Bireyin gelecekle ilgili beklentilerini bu şemaların şekillendirdiği söylenebilir. Rotter (1) beklentiyi, geçmiş yaşam deneyimlerine ve benzer alandaki deneyimlere dayanarak, gelecekte belli bir alandaki başarı ya da performansa ilişkin düşünceler olarak tanımlamaktadır.

Kontrol odağı kavramı, sosyal öğrenme kuramı çerçevesinde yapılandırılmış ve bir kişilik özelliği olarak tanımlanmıştır (54, 55). Rotter (56) kontrol odağını, ödül ve cezanın bireyin kendisinden mi, yoksa bireyin dışındaki bazı etkenlerden mi kaynaklandığına yönelik genel bir beklenti olarak tarif eder. Sosyal öğrenme kuramına göre davranış; sonuçların başarı ya da başarısızlık olacağına yönelik beklentiler, bu beklentilerin gerçekleşen sonuçları ve beklentilerin oluşumu sırasındaki psikolojik koşulların birlikteliğinin bir sonucu olarak açıklanmaktadır. Kontrol odağı bu üç değişkenin ilki olan, sonuçların başarı ve başarısızlık olacağına yönelik beklentiler ile ilgilidir (57).

Rotter tarafından geliştirilen bu teoriye göre insanların karşılaştıkları iyi ve kötü durumların nedenlerini algılamaları birbirinden farklı olmaktadır. Bu farklılık insanların hem kendilerinin hem de diğer insanların karşılaştıkları durumları değerlendirmelerinde de farklılık yaratır. Bu çerçevede kontrol odağı inancı, bireylerin yaşadıkları olaylara belirli bir açıklama getiremediği durumlarda, bu durumları açıklamak için kullanılan bir yöntem olarak ortaya çıkmaktadır (58, 59).

Birey, sosyal gelişim süreci içerisinde, bir davranışta bulunduktan sonra pekiştirici aldığını farkettiğinde, gelecekte de o davranışı yaptıktan sonra pekiştiricinin geleceğine yönelik bir beklenti içine girer (60). Yani kişilerin geliştirdiği beklentiler, hangi davranışın hangi sonuç ya da sonuçlara neden olacağını, hangi sonuçların direk kendi davranışına bağlı olarak ortaya çıktığını ve hangi sonuçların kendi davranışlarından bağlantısız olduğu konusunda olmaktadır (61).

Kontrol odağı beklentiyle birlikte bireylerin yaşadığı pekiştirmelerin ve başarı veya başarısızlık durumlarının nelere atfedildiği ile de ilişkilidir. Bu atıflar, bireylerin kendi davranışlarının sonuçlarına bağlanabileceği gibi, kendileri dışındaki şans, kader gibi dış güçlere de bağlanabilmektedir (62). Bunlardan ilki, Rotter' in geliştirdiği kişilik boyutunun bir ucu olan iç kontrol odağı, ikinci durum ise diğer kişilik boyutu olan dış kontrol odağı olarak kavramsallaştırılmıştır (60).

İçsel kontrol odağı: Karşılaşılan olay ve durumların kendi davranışına ve özelliklerine bağlı olduğunu algılayan kişiler içsel kontrol odağına sahip olarak nitelendirilmektedir (63). İçten kontrol ucuna yakın olan kişiler yaşadıkları olayların, karşılaştıkları durumların, etrafında olan bitenlerin kendi kontrolleri altında olduğuna ve yaşamlarını istedikleri şekilde yönlendirebileceklerine inanırlar. Başarı ya da başarısızlıklarının nedenlerini kendi davranışlarında ararlar. Kendi düşüncelerine daha fazla önem verirler, başkalarının etkisi altında kalmadan kendi kararlarını düşünüp, sonuçlarını değerlendirip uygularlar (56). İçsel kontrol odağına sahip bireylerin; kendilerini daha güvenli ve bağımsız olarak algılayan, öz saygı ve benlik değerleri yüksek, atılgan, girişimci, daha fazla sorumluluk üstlenen, duygusal yönden daha sağlıklı ve dengeli, toplumsal olaylarda daha etkin, yeteneklerine önem veren ve akademik etkinliklere daha fazla zaman ayıran bireyler oldukları görülmüştür (64). Yeşilyaprak (65) içsel denetimli bireylerin kendilerini etkili ve güvenli olarak algılayan bireyler olduklarını belirtmiştir. Ayrıca içsel kontrol odağına sahip bireylerin kendi kararlarını kendilerinin vermeyi tercih ettikleri ve çevreleri

üzerinde daha fazla kontrol sağladıkları bulunmuştur (66). Ören (67)' in çalışma sonucuna göre içsel kontrol odaklı bireylerin kendi değer ve inançlarına uygun yaşama ve başkalarının kendilerini kabul ettiğini düşünme düzeyleri daha yüksektir. İçten denetimli kişiler işlerini severek yaparlar, daha verimlidirler ve uyumlu davranışlar gösterirler (68).

Dışsal kontrol odağı: Yaşadıkları olayların ya da davranışlarının talih, şans, kader ya da başka kişiler gibi dış güçler tarafından belirlendiği inancına sahip olan kişiler, dış kontrollü olarak tanımlanmaktadır (69). Dıştan kontrol ucuna yakın olan bireyler ödül ve cezanın kendisi dışındaki güçler tarafından yönetildiğini düşünmekte, bu nedenle ödüle ulaşma ya da cezadan kaçmak için gösterilecek çabaların etkili olmayacağı şeklinde genel bir inancı benimsemektedirler (60, 69). Kendilerine ve diğer insanlara güvenleri, benlik saygıları (63) ve kendini kabul düzeyleri düşüktür. Ören (67) bir çalışmada içsel kontrol odağına sahip bireylerin kendilerini kabul düzeylerinin dışsal kontrol odağına sahip bireylere göre daha yüksek olduğunu bulmuştur. Kendi yaşam kararlarını almada pasiftirler ve kararlarını çoğunlukla kendileri veremezler. Çevre üzerinde denetimleri olmadığına inanırlar ve bu inanç onları daha kaygılı, edilgen ve kuşkucu yapmaktadır. Bu kişilerde psikolojik rahatsızlıklar daha çok görülür (64). Bu yapıda olanlar sosyal çevrenin kurallarına uymayı görev olarak görmektedirler. Davranışlarını, başkalarının ne diyeceğini düşünerek yönlendirmekte ve çevreden gelen baskılara yenik düşmektedirler. Genellikle kendi mutluluklarını başkalarını mutlu etmek üzerine kurmaktadır (56). Dışsal kontrol odağına sahip kişiler, depresif özellikler gösteren, çaresizlik duyguları yoğun olan, kendilerini yalnız hisseden kişilerdir.

İçsel ve dışsal kontrol odaklı bireylerin durumlara yapmış oldukları atıflardaki farklılık, hem sosyal hem de bireysel hayatlarında farklı ve önemli sonuçlar doğurabilmekte; davranış şekillerini ve sonuçları değiştirmektedir. Kontrolün kendisinde olduğuna inananlar başarıya ulaşırken, her şeyi dış güçlere bağlayanlar ise başarısızlık ve psikolojik problemlerle daha çok karşılaşabilmektedirler (58).

İçsel kontrol odağına sahip bireylerin dışsal kontrol odağına sahip bireylere göre hedeflerine ulaşmak ve başarılı olmak için daha çok çaba gösterdiği ve bu hedeflere ulaşabilmek için tüm davranışlarının sorumluluğunu aldığı belirtilmiştir (70). İç kontrol odağına sahip bireylerin, gösterdikleri çaba ve yaşadıkları deneyimlerden ders çıkarma ile hedeflerine ulaşma olasılığı arasında doğrusal bir ilişki olduğuna inanmalarına karşılık, dış kontrol odaklı bireyler gösterdikleri çaba ile bu çabanın sonunda ele edilen sonuç arasında

herhangi bir bağlantı olduğuna inanmazlar. Bu çerçevede içsel kontrol odaklı bireyler kendilerine zor hedefler koyarken, dışsal kontrol odaklı bireyler başlarına gelen önemli olayları şans faktörü tarafından belirlendiğine inanmaktadırlar (71). İçsel kontrol odağına sahip bireyler, yaşamlarında herhangi bir noktada mutsuz olduklarında bunu kendi çabalarıyla değiştirebileceklerine inanırken, dışsal kontrol odaklı olanlar kendi çabalarından çok dış güçlerin etkisine inandıklarından herhangi bir mutsuzluk durumunda çaresizlik yaşama eğilimindedirler (62).

İç kontrol odaklı bireyler, gelecekteki davranışlarını belirlemede etkili olduğunu düşündükleri çevresel uyarıcılara dış kontrol odaklı bireylerden daha fazla duyarlı olmaktadır. Çeşitli araştırmalar sonucunda, içsel kontrol odağına sahip bireylerin dışsal kontrol odağına sahip bireylere göre duygularını kontrol altına almada daha az zorlandıklarını, daha az oranda başkaları tarafından onaylanma gereksinimi duydukları ve psikolojik - fiziksel sağlıklarına daha fazla dikkat ettikleri ortaya konmuştur (62). Dış kontrol odaklı bireyler, olumsuz olayları önleyemeyeceklerini düşündükleri için, iç kontrol odaklı bireylere oranla daha fazla kaygı, stres ve depresif duygu durumu yaşadıkları görülmüştür (72).

Kontrol odağı kavramını kişilik boyutu çerçevesinde ele alan birçok araştırma, iç kontrol odağı inancının, dış kontrol odağı inancına göre kişilikte daha olumlu etkileri olduğunu göstermektedir (58). Kontrol odağı ile ilgili çeşitli çalışmaların sonuçları değerlendirildiğinde içsel kontrol odağına sahip bireylerin dışsal kontrol odağına sahip bireylere göre daha olumlu ve istenen kişilik özelliklerine sahip oldukları söylenebilir (73).

Çeşitli çalışmalarda, kontrol odakları farklı bireylerin akademik başarı, değişiklik yapma ihtiyacı ve isteği, sorumluluk almaya yaklaşım, davranışlardaki tutarlılık gibi konularda anlamlı olarak farklılaştıkları ortaya konmuştur (74). Akademik başarı puanlarının kontrol odağı inancına göre farklılaşıp farklılaşmadığını inceleyen Onur (75), içsel kontrol odağına sahip olan üniversite öğrencilerinin yabancı dil akademik başarı puanlarının daha yüksek olduğunu saptamıştır. İş doyumuyla kontrol odağı ilişkisinin incelendiği çalışmalar da bulunmaktadır. Özyürek (76)' in çalışmasının sonucuna göre içsel kontrol odaklı rehber öğretmenlerin iş doyumları dışsal kontrol odaklı olanlara kıyasla daha yüksektir.

Bazı araştırmacılar da içsel ve dışsal kontrol odağı ile başarı ihtiyacı arasında bir ilişki olduğunu öne sürmüşlerdir. Bunlara göre yüksek başarı ihtiyacı olan bireylerin kendi beceri ve yeteneklerine inanmaları daha muhtemeldir (77).

IV. ANNE BABA TUTUMLARI VE KONTROL ODAĞI

Çocuklar içinde yetiştikleri aile ortamından büyük ölçüde etkilenmektedirler. Dolayısıyla bir kişilik özelliği olarak belirtilen kontrol odağı da birçok kişilik özelliği gibi büyük ölçüde aile ortamı içinde biçimlenmektedir. Çocuğun aile içerisinde geçirdiği öğrenme sürecinde güvene, bağımsızlığa, işlerini kendi başına yapmasına fırsat verilmesine ihtiyacı vardır. Bireyler gelişim süreci içerisinde etrafındaki kişi ve olayları gözlemlemekte, davranışlarının karşılığında ebeveynlerinden çeşitli ödül ya da cezalar almakta ve süreç içerisinde bunlar pekiştirilmektedir böylece, hangi davranışların hangi sonuçları doğuracağına yönelik beklentiler geliştirmektedir (56).

Anne ve babalar, benimsedikleri çocuk yetiştirme tutumlarıyla çocuklarına nasıl davranmaları, düşünmeleri ve algılamaları gerektiğini aktarmaktadırlar. Otoriter anne baba tutumuyla yetişen çocuklar, otorite ile başedebilmek için istenilen davranışın dışına çıkmamakta ve otoritenin isteklerine boyun eğmektedirler. Otoriter ebeveyn sitilinde yetişen bireyler, “yapmamalısın”, “gitmemelisin” gibi yönergelerle karar vermeleri engellendiğinde çocuklukta ve yetişkin yaşamında sorumluluk almakta, neden sonuç ilişkisi kurmakta, yaşamlarını yönetmekte sorunlar yaşamaktadırlar (78). Bu ebeveyn stiliyle yetişen çocuklar yetişkin yaşamlarında da tüm otorite figürlerine durumu sorgulamadan itaat etmeyi sürdürmektedirler (56). Kendi gereksinimlerini görmezden gelen, kendi düşüncelerini belirtemeyen ve kendisini çevresindekilerin isteklerini yerine getiren bir araç olarak gören bu kişiler dışsal denetim odağı boyutunda yer almaktadırlar.

Demokratik ebeveyn sitilinde ise çocuk aile içinde söz hakkı olan bir birey olarak kabul edilmiştir. Kabul edilen ve edilmeyen davranışlar ve sınırlar bellidir. Çocuk bu çerçevede özgür ve kendi davranışlarından sorumludur, deneme yanılma yöntemiyle öğrenir. Çocuğun karar vermesi desteklenmektedir. Böyle bir aile ortamında yetişen çocuklar, yetişkin yaşamında da içten denetimli bireyler olmaktadır (56). Bu konuda yapılan çeşitli araştırmaların sonuçları da sıcak, destekleyici, kabul edici, disiplin uygulamalarında tutarlı, çocuğa erken yaşta sorumluluk veren anne babaların, içsel kontrol

odağı inancını; ceza veren, reddeden, sorumluluk vermeyen, eleştiren ve baskıcı anne babalardan daha fazla desteklediklerini göstermektedir (79).

Üniversite birinci sınıf öğrencilerinin anne babalarının çocuk yetiştirme stillerine ilişkin anılarının değerlendirerek kişilerin kontrol odaklarını inceleyen bir çalışmada, içsel kontrol odağına sahip kişilerin anne babalarını daha az reddedici, daha yapıcı, disiplin konusunda daha tutarlı ve sevgiye yönelik ilişki temelli ebeveyn olarak anımsadıkları; dışsal kontrol odağına sahip kişilerin ise daha az kabul edici, disiplin konusunda daha tutarsız ebeveynler olarak anımsadıkları görölmüştür (80).

GEREÇ VE YÖNTEM

Bu araştırma, “üniversite öğrencilerinin gelecek beklentilerine etki eden faktörler, bu faktörlerin birbirleriyle ilişkileri ve bireylerin depresyon, anksiyete hislerine olan etkisini belirlemek” amacıyla 2008-2009 akademik yılında Uludağ Üniversitesi’nin Fen Edebiyat Fakültesi, Eğitim Fakültesi ve İktisadi İdari Bilimler Fakültesi’nde eğitim gören öğrencilerle yapılmıştır. Fakültelerin seçkisiz olarak seçilen bölümlerinin birinci ve dördüncü sınıflarında eğitim gören, uygulama sırasında derste bulunan öğrenciler araştırmaya alınmıştır.

Öğrencilerin çalışmaya alınma koşulları:

- Uludağ Üniversitesi’nin Fen Edebiyat, Eğitim ve İktisadi İdari Bilimler Fakültelerinden birinde eğitim görüyor olmak,
- Bu fakültelerin birinci ya da dördüncü sınıf öğrencisi olmak,
- 18-24 yaş arasında olmak.

Dışlama koşulları:

Eğitimine ara verip af ile geri dönen ve 18-24 yaş sınırı dışında olan öğrenciler araştırmaya alınmamıştır.

Araştırmaya, Uludağ Üniversitesi Tıp Fakültesi Tıbbi Araştırmalar Etik Kurulu’nun 07. 10. 2008 tarihli ve 2008-16/34 numaralı kararı ile izin alındıktan sonra başlanmıştır. Uygulamanın yapılması için Fen Edebiyat, Eğitim ve İktisadi İdari Bilimler Fakülteleri Dekanlıkları’na dilekçe ile başvurulmuş ve gerekli izinler alınmıştır. Araştırma için gerekli veriler, dersler sırasında ilgili öğretim elemanından izin alınıp toplu olarak sınıfa çalışmanın amacı ve işlem hakkında bilgi verilerek, gönüllü olan öğrencilerin kendilerinden toplanmıştır. Gönüllü olan öğrenciler, Uludağ Üniversitesi Tıp Fakültesi Tıbbi Araştırmalar Etik Kurulu’nca önerilen “Anket İncelemesine Dayalı Tıbbi Araştırmalara Katılım için Aydınlatılmış Gönüllü Onam Formu” nu okuyup imzaladıktan sonra uygulama yapılmıştır.

Veri Toplama Araçları

Araştırmada veri toplamak amacıyla Sosyodemografik Veri Formu, Çocuk Yetiştirme Tutumları Ölçeği, Rotter’ in İç-Dış Kontrol Odağı Ölçeği, Beck Depresyon Ölçeği, Durumluk - Sürekli Kaygı Envanteri kullanılmıştır. Bu veri toplama araçları aşağıda açıklanmaktadır.

Sosyodemografik Veri Formu (EK1):

Araştırmaya katılan öğrencilerin sosyodemografik özelliklerini, yaş, cinsiyet, anne ve babanın eğitim durumunu, anne babanın medeni durumu ve hayatta olup olmadığı, öğrencinin hangi fakülte ve bölümde okuduğunu, kaçınıcı sınıf olduğunu, okuduğu bölümü seçme nedenini, gelecekle ilgili beklentilerini, mezun olduktan sonra ne yapmayı düşündüğünü ve mesleğine yönelik gelecek kaygısı olup olmadığını belirlemeye yönelik maddelerden oluşan bir form hazırlanmıştır.

Çocuk Yetiştirme Tutumları Ölçeği (EK2):

Çalışmada; öğrencilerin anne babalarının tutumlarını ölçmek amacıyla Lamborn ve arkadaşları (1991) tarafından kullanılan ölçeklere dayalı olarak Sümer ve Güngör (40)'ün geliştirmiş olduğu "Çocuk Yetiştirme Tutumları Ölçeği" kullanılmıştır. Ölçek iki alt test ve 22 maddeden oluşmaktadır. Alt testler,

1. Sevgi/sıcaklık/kabul etme/bağlılık (11 madde),

Bu bölümde 11 (1,3,5,7,9,11,13,15,17,19,21) madde vardır. Sevgi/sıcaklık/kabul etme/bağlılık ölçeği kişinin anne ve babasından hissettiği sevgi/sıcaklık/kabul etme/bağlılığın derecesini ölçmektedir.

2. Katı denetim/kontrol (11 madde),

Bu bölümde 11 (2,4,6,8,10,12,14,16,18,20,22) madde vardır. Katı denetim/kontrol ölçeği ise katı disiplin ve kişinin algıladığı kontrol edilme miktarını ölçmektedir.

Bu iki boyutun çaprazlamasından dört çocuk yetiştirme stili elde edilir; anne katı denetim/kontrol, anne sevgi/sıcaklık/kabul etme/bağlılık, baba katı denetim/kontrol, baba sevgi/sıcaklık/kabul etme/bağlılık.

Ölçek yanıtlanırken kişilerden istenen tüm maddeleri beşli ölçek üzerinden yanıtlamalarıdır. Bu şekilde yanıtlanan maddeler "Hiç doğru değil" karşılığı 1, "Doğru değil" karşılığı 2, "Kısmen doğru" karşılığı 3, "Doğru" karşılığı 4, "Çok doğru" karşılığı 5 olarak değerlendirilmektedir.

Sümer ve Güngör (40), anneden ve babadan algılanan sevgi/sıcaklık/kabul etme/bağlılık alt ölçeğinin Cronbach Alpha Katsayısını 0.94, katı denetim/kontrol alt ölçeğinin Cronbach Alpha Katsayısını 0.80 olarak bildirmişlerdir.

Rotter'in İç-Dış Kontrol Odağı Ölçeği (EK3):

Çalışmada, öğrencilerin kontrol odaklarına göre farklılaşıp farklılaşmadığını belirlemek amacıyla Rotter (1966) tarafından geliştirilen "Rotter'in İç-Dış Kontrol Odağı

Ölçeği” kullanılmıştır. Rotter İç-Dış Denetim Odağı Ölçeği’nin Türkçe formunun güvenilirlik çalışması Dağ (60) tarafından Psikoloji Bölümü öğrencilerinden 99 kişilik bir grup üzerinde yapılmıştır.

Bireylerin genellenmiş kontrol beklentilerinin içsellik-dışsallık boyutu üzerindeki konumunu, pekiştiricilerin bireyin kendi içindeki ya da dışındaki güçlerin kontrolünde olduğuna dair sahip olduğu genel beklenti ya da inancını ölçmektedir. 29 maddeden oluşan ölçekte her maddede a ve b harfleriyle gösterilen iki seçenek bulunmaktadır. Katılımcıdan kendisine uygun gelen cümleyi seçmesi ve a ya da b seçeneğinden birini işaretlemesi istenmektedir. 29 maddenin 6’sı (1, 8, 14, 19, 24, 27) ölçeğin amacını gizlemek amacıyla dolgu olarak yerleştirildiği için puanlanmamaktadır. Diğer 23 maddenin dışsallık yönündeki seçenekleri, 2, 6, 7, 9, 16, 17, 18, 20, 21, 23, 25, 29. maddelerin “a” seçenekleri 1’er puan; 3, 4, 5, 10, 11, 12, 13, 15, 22, 26 ve 28. maddelerin “b” seçenekleri de 1’er puan almaktadır.

Ölçekten elde edilen toplam puan 0 - 23 arasında değişmektedir. Yükselen puanlar bireyin dış kontrol odağı inancında artış gösterdiğini, düşen puanlar ise bireyin iç kontrol odağına sahip olduğunu göstermektedir.

Ölçeğin Cronbach Alpha güvenilirlik katsayısı .71 olarak hesaplanmış olup, test-tekrar test güvenilirliği .83 olarak bulunmuştur. Güvenirlilik katsayısı .68 olarak bulunmuştur (60).

Beck Depresyon Ölçeği (EK4):

Anne babaların çocuk yetiştirme tutumlarının ve çeşitli değişkenlerin etkisiyle öğrencilerde depresif belirtilerin ortaya çıkıp çıkmadığını ölçmek amacıyla Beck ve arkadaşları (81) tarafından geliştirilen Hisli (82, 83) ve Tegin (84) tarafından Türkçeye uyarlaması yapılan “Beck Depresyon Ölçeği” kullanılmıştır.

Ölçek, 0'dan 3'e kadar derecelendirilen 21 maddeli bir ölçek olup, derecelendirmelerin toplanmasıyla 0 - 63 arasında değişen bir toplam puan elde edilmektedir. Toplam puanın yüksekliği bireyin yaşadığı depresyonun şiddetini göstermektedir.

Durumluk - Sürekli Kaygı Envanteri (EK5):

Üniversite öğrencilerin kaygı düzeylerini değerlendirebilmek amacıyla Spielberger ve arkadaşları (85) tarafından geliştirilen, Öner ve Le Compe tarafından (86) Türkçe’ ye çevrilip güvenilirlik çalışmaları yapılan “Durumluk - Sürekli Kaygı Envanteri” kullanılmıştır.

Durumluluk ve sürekli kaygı envanterinin kaygının durumluluk ve sürekli olmak üzere iki ayrı durumunu ölçen iki alt bölümü vardır. Her alt bölümde 20'şer soru maddesi bulunmaktadır. Sürekli kaygı bölümünde maddeler, bireylerin genellikle nasıl hissettiklerine göre kendilerini betimlemelerine dayanır. Durumluluk kaygı bölümüyse o anda nasıl hissettiklerine dair soru maddelerini içerir. Duygu ve davranışlar, sıklık derecesine göre, (1) Hemen hiç, (2) Bazen, (3) Çoğu zaman, (4) Her zaman seçeneklerinden birini işaretleyerek ifade edilir.

Anketten elde edilecek toplam puan, 20 ile 80 arasında değişmektedir. Toplam puan: 20-35 arasında ise düşük 36-41 arasında ise orta 42-80 arasında ise yüksek kaygı düzeyine işaret etmektedir.

Verilerin Analizi

Verilerin istatistiksel analizi SPSS 13.0 istatistik paket programında yapılmıştır. Değişkenler arasındaki ilişkiler Pearson korelasyon katsayıları ile incelenmiştir. Aritmetik ortalama ve standart sapma değerlerini belirlemek için tanımlayıcı istatistik yapılmıştır. Normal dağılmayan veri için iki grup karşılaştırmalarında Mann-Whitney U testi kullanılmıştır.

BULGULAR

Çalışmaya katılan öğrencilerin %60,7' si kadın, %39,3'ü erkek öğrencilerden oluşmaktadır.

Veriler incelendiğinde çalışmaya katılan öğrencilerin annelerinin %50,8' inin ilkokul, %13,6' sının ortaokul, %17,8' inin lise, %3,7' sinin yüksekokul, %4,1' inin üniversite mezunu, %5' inin okuryazar olduğu, %5' inin ise diğer grubuna girdiği görülmektedir.

Bulgular incelendiğinde öğrencilerin babalarının %34,7' sinin ilkokul, %10,7' sinin ortaokul, %29,3' ünün lise, %6,2' sinin yüksekokul, %16,9' unun üniversite mezunu, %1,2' sinin okuryazar olduğu, % 8' inin ise diğer grubuna girdiği görülmektedir.

Veriler incelendiğinde öğrencilerin %88,8' inin anne ve babasının birlikte olduğu, %5,8' inin anne ve babasının ayrı olduğu, %5,4' ünün ise diğer grubuna girdiği saptanmıştır.

Tablo-1 Öğrencilerin Sınıflara Göre Dağılımı

SINIF	n	%
Birinci	128	52,9
Dördüncü	114	47,1
Toplam	242	100

Veriler incelendiğinde (Tablo-1) öğrencilerin %52,9' unu birinci sınıf , %47,1' ini dördüncü sınıf öğrencilerinin oluşturduğu görülmektedir.

Bulgular incelendiğinde öğrencilerin %16,9' unun iş bulma olanağının fazla olması nedeniyle, %2,9' unun maddi açıdan cazip olması nedeniyle, %6,6' sının ailenin/çevrenin isteği ile %45,5' inin bu mesleği çok istemesi nedeniyle, %19' unun açıkta kalmamak için, %9,1' inin de diğer sebeplerle okudukları bölümleri seçtikleri görülmektedir.

Veri analizleri incelendiğinde öğrencilerin %13,6' sının mezuniyet sonrasında iş ve kariyer yaşamı konusunda plan yapmadıkları, %86,4' ünün ise plan yaptıkları görülmektedir.

Veri analizleri incelendiğinde öğrencilerin % 2,9' unun iş bulma ve çalışma koşullarıyla ilgili beklenti düzeyinin çok kötü, %7,4' ünün kötü, % 34,3' ünün orta, %44,6' sının iyi, % 10,7' sinin çok iyi olduğu görülmektedir.

Tablo-2 Mezuniyet Sonrasında İş Bulma ile İlgili Beklenti Dağılımı

MEZUNİYET SONRASINDA İŞ BULMA	n	%
Uzun süre iş bulamam	22	9,1
Eğitim düzeyine uygun olmayan iş bulabilirim	17	7
Eğitim düzeyine uygun iş bulabilirim	187	77,3
Diğer	16	6,6
Toplam	242	100

Bulgular incelendiğinde (Tablo-2) öğrencilerin % 9,1' inin uzun süre iş bulamayacağını, % 7' sinin bölümü ve eğitim düzeyine uygun olmayan bir iş bulabileceğini, % 77,3' ünün bölümü ve eğitim düzeyine uygun bir iş bulabileceğini düşündükleri, % 6,6' sının da bu kategorilerin dışında beklentileri olduğu görülmektedir.

Tablo-3 Mezun Olduktan Sonra İş Bulamama Olasılığının Stres Yarattığına Yönelik Dağılım

MEZUNİYET SONRASI İŞ BULAMAMA OLASILIĞI STRES	n	%
Hiç katılmıyorum	24	9,9
Katılmıyorum	61	25,2
Kararsızım	32	13,2
Katılıyorum	91	37,6
Tamamen katılıyorum	34	14
Toplam	242	100

Veri analizleri incelendiğinde (Tablo-3) iş bulamama olasılığının stres yarattığı düşüncesine öğrencilerin % 9,9' unun hiç katılmadığı, %25,2' sinin katılmadığı, %37,6' sının katıldığı, %14' ünün tamamen katıldığı, %13,2' sinin bu konuda kararsız kaldığı görülmektedir.

Tablo-4 Gelecekle İlgili Konuların Zihni Meşgul Ettiğine Yönelik Dağılım

GELECEKLE İLGİLİ KONULARIN ZİHNİ MEŞGUL ETMESİ	n	%
Hiç katılmıyorum	10	4,1
Katılmıyorum	41	16,9
Kararsızım	23	9,5
Katılıyorum	107	44,2
Tamamen katılıyorum	61	25,2
Toplam	242	100

Veri analizleri incelendiğinde (Tablo-4) gelecekle ilgili konuların sık sık zihnini meşgul ettiği düşüncesine öğrencilerin %4,1' inin hiç katılmadığı, %16,9' unun katılmadığı, % 44,2' sinin katıldığı, %25,2' sinin tamamen katıldığı, %9,5' inin bu konuda kararsız kaldığı görülmektedir.

Tablo-5 Mezun Olduktan Sonra Çalışma Hayatında İsteddiği ve Hakettiği Kariyere Ulaşamayacağını Düşünme İle İlgili Dağılım

MEZUNİYET SONRASI İSTEDİĞİ VE HAKETTİĞİ KARIYERE ULAŞAMAMA	n	%
Hiç katılmıyorum	37	15,3
Katılmıyorum	93	38,4
Kararsızım	80	33,1
Katılıyorum	24	9,9
Tamamen katılıyorum	8	3,3
Toplam	242	100

Veri analizleri incelendiğinde (Tablo-5) mezun olduktan sonra çalışma hayatında istediği ve hakettiği kariyere ulaşamama düşüncesine öğrencilerin %15,3' ünün hiç katılmadığı, %38,4' ünün katılmadığı, %9,9' unun katıldığı, %3,3' ünün tamamen katıldığı, %%33,1' inin bu konuda kararsız olduğu görülmektedir.

Tablo-6 Birinci Sınıf Öğrencilerinin Cinsiyete Göre Dağılımı

BİRİNCİ SINIF CİNSİYET	n	%
Kadın	84	65,6
Erkek	44	34,4
Toplam	128	100

Veriler incelendiğinde (Tablo-6) çalışmaya katılan birinci sınıf öğrencilerinin %65,6' sını kadın, %34,4' ü erkek öğrencilerden oluştuğu görülmektedir.

Tablo-7 Dördüncü Sınıf Öğrencilerinin Cinsiyete Göre Dağılımı

DÖRDÜNCÜ SINIF CİNSİYET	n	%
Kadın	63	55,3
Erkek	51	44,7
Toplam	114	100

Çalışmaya katılan dördüncü sınıf öğrencilerinin %55,3' ü kadın, %44,7' si erkek öğrencilerden oluşmaktadır (Tablo-7).

Tablo-8 Birinci ve Dördüncü Sınıf Öğrencilerinin Bölümlerini Seçme Nedenlerine Göre Dağılımı

BÖLÜM SEÇME NEDENİ	Birinci Sınıf		Dördüncü Sınıf	
	n	%	n	%
İş bulma olanağının fazla olması	18	14,1	23	20,2
Maddi açıdan cazip olması	5	3,9	2	1,8
Ailenin/çevrenin isteği	10	7,8	6	5,3
Bu mesleği çok istemek	65	50,8	45	39,5
Açıkta kalmamak	19	14,8	27	23,7
Diğer	11	8,6	11	9,6
Toplam	128	100	114	100

Birinci ve dördüncü sınıf öğrencilerinin bölümlerini seçme nedenlerine göre dağılımı ile ilgili veriler incelendiğinde (Tablo-8), birinci sınıf öğrencilerinin %14,1' inin iş bulma olanağının fazla olması nedeniyle, %3,9' unun maddi açıdan cazip olması nedeniyle, %7,8' inin ailenin/çevrenin isteği ile %50,8' inin bu mesleği çok istemesi nedeniyle, %14,8' inin açıkta kalmamak için, %8,6' sının da diğer sebeplerle okudukları bölümleri seçtikleri görülmektedir. Dördüncü sınıf öğrencilerinin de %20,2' sinin iş bulma olanağının fazla olması nedeniyle, %1,8' inin maddi açıdan cazip olması nedeniyle, %5,3' ünün

ailenin/çevrenin isteği ile, %39,5' inin bu mesleği çok istemesi nedeniyle, %23,7' sinin açıkta kalmamak için, %9,6' sının da diğer sebeplerle okudukları bölümleri seçtikleri görülmektedir.

Tablo-9 Birinci ve Dördüncü Sınıf Öğrencilerinin Mezuniyet Sonrasında İş ve Kariyer Yaşamı Konusunda Plan Yapma Dağılımı

MEZUNİYET SONRASINDA PLAN YAPMA	Birinci Sınıf		Dördüncü Sınıf	
	n	%	n	%
Hayır	21	16,4	12	10,5
Evet	107	83,6	102	89,5
Toplam	128	100	114	100

Birinci ve dördüncü sınıf öğrencilerinin mezuniyet sonrasında iş ve kariyer yaşamı konusunda plan yapma ile ilgili dağılımı incelendiğinde (Tablo-9), birinci sınıf öğrencilerinin %16,4' ünün mezuniyet sonrasında iş ve kariyer yaşamı konusunda plan yapmadıkları, %83,6' sının ise plan yaptığı görülmektedir. Dördüncü sınıf öğrencilerinin de %10,5' inin mezuniyet sonrasında iş ve kariyer yaşamı konusunda plan yapmadıkları, %89,5' inin ise plan yaptığı görülmektedir.

Tablo-10 Birinci ve Dördüncü Sınıf Öğrencilerinin Okulu Bitirdikten Sonraki İş Bulma ve Çalışma Koşullarına İlişkin Beklenti Düzeyi Dağılımı

MEZUNİYET SONRASI İŞ BULMA VE ÇALIŞMA KOŞULLARIYLA İLGİLİ BEKLENTİ	Birinci Sınıf		Dördüncü Sınıf	
	n	%	n	%
Çok kötü	2	1,6	5	4,4
Kötü	9	7	9	7,9
Orta	41	32	42	36,8
İyi	60	46,9	48	42,1
Çok iyi	16	12,5	10	8,8
Toplam	128	100	114	100

Birinci ve dördüncü sınıf öğrencilerinin okulu bitirdikten sonraki iş bulma ve çalışma koşullarına ilişkin beklenti düzeyi ile ilgili veriler incelendiğinde (Tablo-10), birinci sınıf öğrencilerinin % 1,6 'sının beklenti düzeyinin çok kötü, %7' sinin kötü, % 32' sinin orta, %46,9' unun iyi, % 12,5' inin çok iyi olduğu görülmektedir. Dördüncü sınıf öğrencilerinin %4,4' ünün beklenti düzeyinin çok kötü, %7,9' unun kötü, %36,8' inin orta, %42,1' inin iyi, % 8,8' inin çok iyi olduğu görülmektedir.

Tablo-11 Birinci ve Dördüncü Sınıf Öğrencilerinin Mezuniyet Sonrasında İş Bulma ile İlgili Beklenti Dağılımı

MEZUNİYET SONRASINDA İŞ BULMA	Birinci Sınıf		Dördüncü Sınıf	
	n	%	n	%
Uzun süre iş bulamam	10	7,8	12	10,5
Eğitim düzeyine uygun olmayan iş bulabilirim	7	5,5	10	8,8
Eğitim düzeyine uygun iş bulabilirim	104	81,3	83	72,8
Diğer	7	5,5	9	7,9
Toplam	128	100	114	100

Birinci ve dördüncü sınıf öğrencilerinin mezuniyet sonrasında iş bulma ile ilgili beklentileriyle ilgili veriler incelendiğinde (Tablo-11), birinci sınıf öğrencilerinin %7,8' inin uzun süre iş bulamayacağını, %5,5'inin bölümü ve eğitim düzeyine uygun olmayan bir iş bulabileceğini, %81,3' ünün bölümü ve eğitim düzeyine uygun bir iş bulabileceğini düşündükleri, %5,5' inin de bu kategorilerin dışında beklentileri olduğu görülmektedir. Dördüncü sınıf öğrencilerinin %10,5' inin uzun süre iş bulamayacağını, %8,8' inin bölümü ve eğitim düzeyine uygun olmayan bir iş bulabileceğini, %72,8' inin bölümü ve eğitim düzeyine uygun bir iş bulabileceğini düşündükleri, %7,9' unun da bu kategorilerin dışında beklentileri olduğu görülmektedir.

Tablo-12 Birinci ve Dördüncü Sınıf Öğrencilerinin Mezun Olduktan Sonra İş Bulamama Olasılığının Stres Yarattığına Yönelik Dağılım

MEZUNİYET SONRASI İŞ BULAMAMA OLASILIĞI STRES	Birinci Sınıf		Dördüncü Sınıf	
	n	%	n	%
Hiç katılmıyorum	10	7,8	14	12,3
Katılmıyorum	33	25,8	28	24,6
Kararsızım	22	17,2	10	8,8
Katılıyorum	47	36,7	44	38,6
Tamamen katılıyorum	16	12,5	18	15,8
Toplam	128	100	114	100

Birinci ve dördüncü sınıf öğrencilerinin mezun olduktan sonra iş bulamama olasılığının stres yarattığına yönelik veri analizleri incelendiğinde (Tablo-12), iş bulamama olasılığının stres yarattığı düşüncesine birinci sınıf öğrencilerinin %7,8' inin hiç katılmadığı, %25,8' inin katılmadığı, %36,7' sinin katıldığı, %12,5' inin tamamen katıldığı, %17,2' sinin bu konuda kararsız kaldığı görülmektedir. Dördüncü sınıf öğrencilerinin de öğrencilerinin %12,3' ünün hiç katılmadığı, %24,6' sının katılmadığı, %38,6' sının katıldığı, %15,8' inin tamamen katıldığı, %8,8' inin bu konuda kararsız kaldığı görülmektedir.

Tablo-13 Kadın ve Erkek Öğrencilerin Sınıflara Göre Dağılımı

SINIF	Kadın Öğrenci		Erkek Öğrenci	
	n	%	n	%
Birinci	84	57,1	44	46,3
Dördüncü	63	42,9	51	53,7
Toplam	147	100	95	100

Çalışmaya katılan kadın öğrencilerin %57,1' i birinci sınıf, %42,9' u dördüncü sınıf öğrencisinden; erkek öğrencilerin %46,3' ü birinci sınıf, %53,7' si dördüncü sınıf öğrencisinden oluşmaktadır (Tablo-13).

Tablo-14 Kadın ve Erkek Öğrencilerin Bölümlerini Seçme Nedenlerine Göre Dağılımı

BÖLÜM SEÇME NEDENİ	Kadın Öğrenci		Erkek Öğrenci	
	n	%	n	%
İş bulma olanağının fazla olması	20	13,6	21	22,1
Maddi açıdan cazip olması	1	0,7	6	6,3
Ailenin/çevrenin isteği	8	5,4	8	8,4
Bu mesleği çok istemek	71	48,3	39	41,1
Açıkta kalmamak	28	19	18	18,9
Diğer	19	12,9	3	3,2
Toplam	147	100	95	100

Kadın ve erkek öğrencilerin bölümlerini seçme nedenlerine göre dağılımı ile ilgili veriler incelendiğinde (Tablo-14), kadın öğrencilerin %13,6' sının iş bulma olanağının fazla olması nedeniyle, %7' sinin maddi açıdan cazip olması nedeniyle, %5,4' ünün ailenin/çevrenin isteği ile %48,3' ünün bu mesleği çok istemesi nedeniyle, %19' unun açıkta kalmamak için, %12,9' unun da diğer sebeplerle okudukları bölümleri seçtikleri görülmektedir. Erkek öğrencilerin de %22,1' inin iş bulma olanağının fazla olması nedeniyle, %6,3' ünün maddi açıdan cazip olması nedeniyle, %8,4' ünün ailenin/çevrenin isteği ile %41,1' inin bu mesleği çok istemesi nedeniyle, %18,9' unun açıkta kalmamak için, %3,2' sinin de diğer sebeplerle okudukları bölümleri seçtikleri görülmektedir.

Tablo-15 Kadın ve Erkek Öğrencilerin Mezuniyet Sonrasında İş ve Kariyer Yaşamı Konusunda Plan Yapma Dağılımı

MEZUNİYET SONRASINDA PLAN YAPMA	Kadın Öğrenci		Erkek Öğrenci	
	n	%	n	%
Hayır	20	13,6	13	13,7
Evet	127	86,4	82	86,3
Toplam	147	100	95	100

Kadın ve erkek öğrencilerin mezuniyet sonrasında iş ve kariyer yaşamı konusunda plan yapmalarıyla ilgili veri analizleri incelendiğinde (Tablo-15), kadın öğrencilerin %13,6' sının mezuniyet sonrasında iş ve kariyer yaşamı konusunda plan yapmadıkları, %86,4' ünün ise plan yaptığı görülmektedir. Erkek öğrencilerin de %13,7' sinin mezuniyet sonrasında iş ve kariyer yaşamı konusunda plan yapmadıkları, %86,3' ünün ise plan yaptığı görülmektedir.

Tablo-16 Kadın ve Erkek Öğrencilerin Okulu Bitirdikten Sonraki İş Bulma ve Çalışma Koşullarına İlişkin Beklenti Düzeyi Dağılımı

MEZUNİYET SONRASI İŞ BULMA VE ÇALIŞMA KOŞULLARIYLA İLGİLİ BEKLENTİ	Kadın Öğrenci		Erkek Öğrenci	
	n	%	n	%
Çok kötü	6	4,1	1	1,1
Kötü	5	3,4	13	13,7
Orta	58	39,5	25	26,3
İyi	64	43,5	44	46,3
Çok iyi	14	9,5	12	12,6
Toplam	147	100	95	100

Kadın ve erkek öğrencilerin okulu bitirdikten sonraki iş bulma ve çalışma koşullarına ilişkin beklenti düzeyi ile ilgili bulgular incelendiğinde (Tablo-16), kadın öğrencilerin % 4,1' inin beklenti düzeyinin çok kötü, %3,4' ünün kötü, % 39,5' inin orta, %43,5' inin iyi, % 9,5' inin çok iyi olduğu görülmektedir. Erkek öğrencilerin de %1,1' inin beklenti düzeyinin çok kötü, %13,7' sinin kötü, % 26,3' ünün orta, %46,3' ünün iyi, %12,6' sının çok iyi olduğu görülmektedir.

Tablo-17 Kadın ve Erkek Öğrencilerin Mezuniyet Sonrasında İş Bulma ile İlgili Beklenti Dağılımı

MEZUNİYET SONRASINDA İŞ BULMA	Kadın Öğrenci		Erkek Öğrenci	
	n	%	n	%
Uzun süre iş bulamam	14	9,5	8	8,4
Eğitim düzeyine uygun olmayan iş bulabilirim	7	4,8	10	10,5
Eğitim düzeyine uygun iş bulabilirim	113	76,9	74	77,9
Diğer	13	8,8	3	3,2
Toplam	147	100	95	100

Kadın ve erkek öğrencilerin mezuniyet sonrasında iş bulma ile ilgili beklentilerinin verileri incelendiğinde (Tablo-17), kadın öğrencilerin %9,5' inin uzun süre iş bulamayacağını, %4,8' inin bölümü ve eğitim düzeyine uygun olmayan bir iş bulabileceğini, %76,9 'unun bölümü ve eğitim düzeyine uygun bir iş bulabileceğini düşündükleri, %8,8' inin de bu kategorilerin dışında beklentileri olduğu görülmektedir. Erkek öğrencilerin de %8,4' ünün uzun süre iş bulamayacağını, %10,5' inin bölümü ve eğitim düzeyine uygun olmayan bir iş bulabileceğini, %77,9' unun bölümü ve eğitim düzeyine uygun bir iş bulabileceğini düşündükleri, % 3,2'sinin de bu kategorilerin dışında beklentileri olduğu görülmektedir.

Tablo-18 Kadın ve Erkek Öğrencilerin Mezun Olduktan Sonra Çalışma Hayatında İsteddiği ve Hakettiği Kariyere Ulaşamayacağını Düşünme İle İlgili Dağılım

MEZUNİYET SONRASI İSTEDİĞİ VE HAKETTİĞİ KARIYERE ULAŞAMAMA	Kadın Öğrenci		Erkek Öğrenci	
	n	%	n	%
Hiç katılmıyorum	18	12,2	19	20
Katılmıyorum	63	42,9	30	31,6
Kararsızım	48	32,7	32	33,7
Katılıyorum	14	9,5	10	10,5
Tamamen katılıyorum	4	2,7	4	4,2
Toplam	147	100	95	100

Kadın ve erkek öğrencilerin mezun olduktan sonra çalışma hayatında istediği ve hakettiği kariyere ulaşamayacağını düşünme ile ilgili veriler incelendiğinde (Tablo-18), kız öğrencilerin %12,2' sinin hiç katılmadığı, %42,9' unun katılmadığı, %9,5' inin katıldığı, %2,7' sinin tamamen katıldığı, %32,7' sinin kararsız olduğu görülmektedir. Erkek öğrencilerin de %20' sinin hiç katılmadığı, %31,6' sının katılmadığı, %10,5' inin katıldığı, %4,2' sinin tamamen katıldığı, %33,7' sinin kararsız olduğu görülmektedir.

Tablo-19 Eğitim, Fen-Edebiyat ve İktisadi İdari Bilimler Fakültesi Öğrencilerinin Bölümlerini Seçme Nedenlerine Göre Dağılımı

BÖLÜM SEÇME NEDENİ	Eğitim Fakültesi		Fen- Edebiyat Fakültesi		İktisadi İdari Bilimler Fakültesi	
	n	%	n	%	n	%
İş bulma olanağının fazla olması	24	34,8	8	6,1	9	22
Maddi açıdan cazip olması	3	4,3	3	2,3	1	2,4
Ailenin/çevrenin isteği	7	10,1	7	5,3	2	4,9
Bu mesleği çok istemek	29	42	66	50	15	36,6
Açıkta kalmamak	5	7,2	30	22,7	11	26,8
Diğer	1	1,4	18	13,6	3	7,3
Toplam	69	100	132	100	41	100

Eğitim, Fen-Edebiyat ve İktisadi İdari Bilimler Fakülteleri öğrencilerinin bölümlerini seçme nedenlerine göre veriler incelendiğinde (Tablo-19), eğitim fakültesi öğrencilerinin %34,8' inin iş bulma olanağının fazla olması nedeniyle, %4,3' ünün maddi açıdan cazip olması nedeniyle, %10,1' inin ailenin/çevrenin isteği ile, %42' sinin bu mesleği çok istemesi nedeniyle, %7,2' sinin açıkta kalmamak için, %1,4' ünün de diğer sebeplerle; fen edebiyat fakültesi öğrencilerinin %6,1' inin iş bulma olanağının fazla olması nedeniyle, %2,3' ünün maddi açıdan cazip olması nedeniyle, %5,3' ünün ailenin/çevrenin isteği ile, %50' sinin bu mesleği çok istemesi nedeniyle, %22,7' sinin açıkta kalmamak için, %13,6' sının da diğer sebeplerle; iktisadi idari bilimler fakültesi öğrencilerinin %22' sinin iş bulma olanağının fazla olması nedeniyle, %2,4' ünün maddi açıdan cazip olması nedeniyle, %4,9'unun ailenin/çevrenin isteği ile, %36,6' sının bu mesleği çok istemesi nedeniyle, %26,8' inin açıkta kalmamak için, %7,3' ünün de diğer sebeplerle okudukları bölümleri seçtikleri görülmektedir.

Tablo-20 Eğitim, Fen Edebiyat ve İktisadi İdari Bilimler Fakültesi Öğrencilerinin Mezuniyet Sonrasında İş ve Kariyer Yaşamı Konusunda Plan Yapma Dağılımı

MEZUNİYET SONRASINDA PLAN YAPMA	Eğitim Fakültesi		Fen- Edebiyat Fakültesi		İktisadi İdari Bilimler Fakültesi	
	n	%	n	%	n	%
	Hayır	8	11,6	21	15,9	4
Evet	61	88,4	111	84,1	37	90,2
Toplam	69	100	132	100	41	100

Eğitim, Fen Edebiyat ve İktisadi İdari Bilimler Fakültesi öğrencilerinin mezuniyet sonrasında iş ve kariyer yaşamı konusunda plan yapma ile ilgili veriler incelendiğinde (Tablo-20), eğitim fakültesi öğrencilerinin %11,6' sının mezuniyet sonrasında iş ve kariyer yaşamı konusunda plan yapmadıkları, %88,4' ünün ise plan yaptığı; fen edebiyat fakültesi öğrencilerinin %15,9' unun mezuniyet sonrasında iş ve kariyer yaşamı konusunda plan yapmadıkları, %84,1' inin ise plan yaptığı; iktisadi idari bilimler öğrencilerinin %9,8' inin mezuniyet sonrasında iş ve kariyer yaşamı konusunda plan yapmadıkları, %90,2' sinin ise plan yaptığı görülmektedir.

Tablo-21 Eğitim, Fen Edebiyat ve İktisadi İdari Bilimler Fakültesi Öğrencilerinin Okulu Bitirdikten Sonraki İş Bulma ve Çalışma Koşullarına İlişkin Beklenti Düzeyi Dağılımı

MEZUNİYET SONRASI İŞ BULMA VE ÇALIŞMA KOŞULLARIYLA İLGİLİ BEKLENTİ	Eğitim Fakültesi		Fen- Edebiyat Fakültesi		İktisadi İdari Bilimler Fakültesi	
	n	%	N	%	n	%
	Çok kötü	0	0	7	5,3	0
Kötü	1	1,4	13	9,8	4	9,8
Orta	16	23,2	46	34,8	21	51,2
İyi	40	58	54	40,9	14	34,1
Çok iyi	12	17,4	12	9,1	2	4,9
Toplam	69	100	132	100	41	100

Eğitim, Fen Edebiyat ve İktisadi İdari Bilimler Fakóltesi öğrencilerinin okulu bitirdikten sonraki iş bulma ve çalışma koşullarına ilişkin beklenti düzeyi verileri incelendiğinde (Tablo-21), eğitim fakóltesi öğrencilerinin, %1,4' ünün beklenti düzeyinin kötü, %23,2' sinin orta, %58' sinin iyi, %17,4' ünün çok iyi olduğu; fen edebiyat fakóltesi öğrencilerinin %5,3' ünün beklenti düzeyinin çok kötü, %9,8' inin kötü, %34,8' inin orta, %40,9' unun iyi, % 9,1' inin çok iyi olduğu; iktisadi idari bilimler fakóltesi öğrencilerinin %9,8' inin beklenti düzeyinin kötü, % 51,2' sinin orta, %34,1' inin iyi, % 4,9' unun çok iyi olduğu görölmektedir. Eğitim ve İktisadi İdari Bilimler Fakóltesi'nde hiçbir öğrencinin beklenti düzeyinin çok kötü olmadığı görölmüştür.

Tablo-22 Eğitim, Fen Edebiyat ve İktisadi İdari Bilimler Fakóltesi Öğrencilerinin Mezuniyet Sonrasında İş Bulma ile İlgili Beklenti Dağılımı

MEZUNİYET SONRASINDA İŞ BULMA	Eğitim Fakóltesi		Fen- Edebiyat Fakóltesi		İktisadi İdari Bilimler Fakóltesi	
	n	%	N	%	n	%
Uzun süre iş bulamam	2	2,9	17	12,9	3	7,3
Eğitim düzeyine uygun olmayan iş bulabilirim	1	1,4	8	6,1	8	19,5
Eğitim düzeyine uygun iş bulabilirim	64	92,8	97	73,5	26	63,4
Diğer	2	2,9	10	7,6	4	9,8
Toplam	69	100	132	100	41	100

Eğitim, Fen Edebiyat ve İktisadi İdari Bilimler Fakóltesi öğrencilerinin mezuniyet sonrasında iş bulma beklentisi ile ilgili veri analizlerine bakıldığında (Tablo-22), eğitim fakóltesi öğrencilerinin %2,9 'u uzun süre iş bulamayacağını, %1,4 'ü bölümü ve eğitim düzeyine uygun olmayan bir iş bulabileceğini, %92,8' i bölümü ve eğitim düzeyine uygun bir iş bulabileceğini düşündükleri, %2,9' unun da bu kategorilerin dışında beklentileri olduğu; fen edebiyat fakóltesi öğrencilerinin %12,9' u uzun süre iş bulamayacağını, %6,1'

i bölümü ve eğitim düzeyine uygun olmayan bir iş bulabileceğini, %73,5' i bölümü ve eğitim düzeyine uygun bir iş bulabileceğini düşündükleri, %7,6' sının da bu kategorilerin dışında beklentileri olduğu; öğrencilerin %7,3' ü uzun süre iş bulamayacağını, %19,5' i bölümü ve eğitim düzeyine uygun olmayan bir iş bulabileceğini, %63,4' ü bölümü ve eğitim düzeyine uygun bir iş bulabileceğini düşündükleri, % 9,8' i de bu kategorilerin dışında beklentileri olduğu görülmektedir.

Tablo-23 Eğitim, Fen Edebiyat ve İktisadi İdari Bilimler Fakültesi Öğrencilerinin Mezun Olduktan Sonra Çalışma Hayatında İsteddiği ve Hakettiği Kariyere Ulaşamayacağını Düşünme İle İlgili Dağılım

MEZUNİYET SONRASI İSTEDİĞİ VE HAKETTİĞİ KARIYERE ULAŞAMAMA	Eğitim Fakültesi		Fen- Edebiyat Fakültesi		İktisadi İdari Bilimler Fakültesi	
	n	%	n	%	n	%
	Hiç katılmıyorum	18	26,1	15	11,4	4
Katılmıyorum	29	42	51	38,6	13	31,7
Kararsızım	17	24,6	45	34,1	18	43,9
Katılıyorum	3	4,3	16	12,1	5	12,2
Tamamen katılıyorum	2	2,9	5	3,8	1	2,4
Toplam	69	100	132	100	41	100

Eğitim, Fen-Edebiyat ve İktisadi İdari Bilimler Fakültesi öğrencilerinin mezun olduktan sonra çalışma hayatında istediği ve hakettiği kariyere ulaşamayacağını düşünme ile ilgili veriler incelendiğinde (Tablo-23), eğitim fakültesi öğrencilerinin %26,1' inin bu düşünceye hiç katılmadığı, %42' sinin katılmadığı, %4,3' ünün katıldığı, %2,9' unun tamamen katıldığı, %24,6' sının kararsız olduğu; fen-edebiyat fakültesi öğrencilerinin %11,4' ünün bu düşünceye hiç katılmadığı, %38,6' sının katılmadığı, %12,1' inin katıldığı, %3,8' inin tamamen katıldığı, %34,1' inin kararsız olduğu; iktisadi idari bilimler fakültesi öğrencilerinin %9,8' inin bu düşünceye hiç katılmadığı, %31,7' sinin katılmadığı,

%12,2' sinin katıldığı, %2,4' ünün tamamen katıldığı, %43,9' unun kararsız olduğu görülmektedir.

Tablo-24 Anne Baba Tutumları Arasındaki Korelasyonlar

	Anne katı denetim/kontrol	Baba katı denetim/kontrol	Anne sevgi/sıcaklık/kabul etme/bağlılık	Baba sevgi/sıcaklık/kabul etme/bağlılık
Anne katı denetim/kontrol		,641**	-,454**	-,299**
Baba katı denetim/kontrol			-,277**	-,281**
Anne sevgi/sıcaklık/kabul etme/bağlılık				,603**

** 0,001'e göre anlamlıdır.

Çocuk Yetiştirme Stilleri ölçeğinin alt faktörleri arasında anlamlı bir ilişki bulunup bulunmadığı Pearson korelasyon katsayısına bakılarak analiz edilmiştir. İlişkili çıkan alt faktörler (Tablo-24) aşağıdaki gibi sıralanmaktadır:

Yapılan analiz sonucunda (Tablo-24) anne katı denetim/kontrol ve baba katı denetim/kontrol faktörleri arasında anlamlı bir ilişki bulunmuştur ($r=,641$, $p=,000$). Buna göre anne katı denetim/kontrol ve baba katı denetim/kontrol faktörleri arasında aynı yönde bir ilişki mevcuttur.

Yapılan analiz sonucunda (Tablo-24) anne sevgi/sıcaklık/kabul etme/bağlılık ve anne katı denetim kontrol faktörleri arasında ters yönde anlamlı bir ilişki bulunmuştur ($r=-,454$, $p=,000$). Anne sevgi/sıcaklık/kabul etme/bağlılık ve baba katı denetim kontrol faktörleri arasında ters yönde anlamlı bir ilişki bulunmuştur ($r=-,277$, $p=,000$).

Yapılan analiz sonucunda (Tablo-24) baba sevgi/sıcaklık/kabul etme/bağlılık ve anne katı denetim/kontrol faktörleri arasında ters yönde anlamlı bir ilişki bulunmuştur ($r=-,299$, $p=,000$). Baba sevgi/sıcaklık/kabul etme/bağlılık ve baba katı denetim/kontrol faktörleri arasında ters yönde anlamlı bir ilişki bulunmuştur ($r=-,281$, $p=,000$).

Yapılan analiz sonucunda (Tablo-24) anne sevgi/sıcaklık/kabul etme/bağlılık ve baba sevgi/sıcaklık/kabul etme/bağlılık faktörleri arasında anlamlı bir ilişki vardır ($r=,603$, $p=,000$). Buna göre anne sevgi/sıcaklık/kabul etme/bağlılık ve baba sevgi/sıcaklık/kabul etme/bağlılık faktörleri arasında aynı yönde bir ilişki mevcuttur.

Tablo-25 Depresyon, Durumluluk-Sürekli Kaygı ile Kontrol Odağı ve Anne Baba Tutumları Arasındaki Korelasyonlar

	Kontrol odağı	Anne katı denetim/kontrol	Baba katı denetim/kontrol	Anne sevgi/sıcaklık/kabul etme/bağlılık	Baba sevgi/sıcaklık/kabul etme/bağlılık
Durumluluk Kaygı	,214**	,120	,199**	-,180**	-,158*
Sürekli Kaygı	,282**	,154*	,135*	-,151*	-,177**
Depresyon	,259**	,195**	,202**	-,178**	-,191**

* 0,05'e göre anlamlıdır.

** 0,001'e göre anlamlıdır.

Depresyon, durumluluk-sürekli kaygı ile kontrol odağı ve anne baba tutumları arasında anlamlı bir ilişki bulunup bulunmadığı Pearson korelasyon katsayısına bakılarak analiz edilmiştir. İlişkili çıkan alt faktörler (Tablo-25) aşağıdaki gibi sıralanmaktadır:

Yapılan analiz sonucunda (Tablo-25) depresyon ile denetim odağı arasında aynı yönde anlamlı bir ilişki bulunmuştur ($r=,259$, $p=,000$). Depresyon ile anne katı denetim kontrol faktörü arasında aynı yönde anlamlı bir ilişki bulunmuştur ($r=,195$, $p=,002$). Depresyon ile baba katı denetim/kontrol arasında aynı yönde anlamlı bir ilişki bulunmuştur ($r=,202$, $p=,002$). Depresyon ile anne sevgi/sıcaklık/kabul etme/bağlılık faktörü arasında ters yönde anlamlı bir ilişki vardır ($r=-,178$, $p=,005$). Depresyon ile baba sevgi/sıcaklık/kabul etme/bağlılık faktörü arasında ters yönde anlamlı bir ilişki vardır ($r=-,191$, $p=,003$).

Durumluluk-Sürekli kaygı ile kontrol odağı ve anne baba tutumları arasında ve durumluluk kaygı ile sürekli kaygı arasında anlamlı bir ilişki bulunup bulunmadığı Pearson korelasyon katsayısına bakılarak analiz edilmiştir. İlişkili çıkan alt faktörler (Tablo-25) aşağıdaki gibi sıralanmaktadır:

Yapılan analiz sonucunda (Tablo-25) durumluluk kaygı ile kontrol odağı arasında aynı yönde anlamlı bir ilişki olduğu bulunmuştur ($r=,214$, $p=,001$). Durumluluk kaygı ile anne katı denetim/kontrol faktörü arasında aynı yönde anlamlı bir ilişki bulunmuştur ($r=,120$, $p=,062$). Durumluluk kaygı ile baba katı denetim/kontrol faktörü arasında aynı yönde anlamlı bir ilişki bulunmuştur ($r=,199$, $p=,002$). Durumluluk kaygı ile anne sevgi/sıcaklık/kabul etme/bağlılık faktörü arasında ters yönde anlamlı bir ilişki bulunmuştur ($r=-,180$, $p=,005$). Durumluluk kaygı ile baba sevgi/sıcaklık/kabul etme/bağlılık faktörü arasında ters yönde anlamlı bir ilişki bulunmuştur ($r=-,158$, $p=,014$).

Yapılan analiz sonucunda (Tablo-25) sürekli kaygı ile kontrol odağı arasında aynı yönde anlamlı bir ilişki olduğu bulunmuştur ($r=,282$, $p=,000$). Sürekli kaygı ile anne katı denetim/kontrol faktörü arasında aynı yönde anlamlı bir ilişki bulunmuştur ($r=,154$, $p=,016$). Sürekli kaygı ile baba katı denetim/kontrol faktörü arasında aynı yönde ve anlamlı bir ilişki bulunmuştur ($r=,135$, $p=,036$). Sürekli kaygı ile anne sevgi/sıcaklık/kabul etme/bağlılık faktörü arasında ters yönde ve anlamlı bir ilişki bulunmuştur ($r=-,151$, $p=,019$). Sürekli kaygı ile baba sevgi/sıcaklık/kabul etme/bağlılık faktörü arasında ters yönde anlamlı bir ilişki bulunmuştur ($r=-,177$, $p=,006$).

Tablo-26 Depresyon, Durumluluk Kaygı, Sürekli Kaygı Arasındaki Korelasyonlar

	Durumluluk Kaygı	Sürekli Kaygı
Depresyon	,692**	,680**
Durumluluk Kaygı		,621**

** 0,001'e göre anlamlıdır.

Depresyon, durumluluk kaygı, sürekli kaygı arasında anlamlı bir ilişki bulunup bulunmadığı Pearson korelasyon katsayısına bakılarak analiz edilmiştir. İlişkili çıkan alt faktörler (Tablo-26) şöyledir: depresyon ile durumluluk kaygı arasında aynı yönde anlamlı bir ilişki bulunmuştur ($r=,692$, $p=,000$). Depresyon ile sürekli kaygı arasında da aynı yönde anlamlı bir ilişki bulunmuştur ($r=,680$, $p=,000$). Durumluluk kaygı ile sürekli kaygı arasında aynı yönde anlamlı bir ilişki bulunmuştur ($r=,621$, $p=,000$).

Tablo-27 Mezuniyet Sonrasında İş Bulmayla İlgili Beklenti Düzeylerinin Depresyon, Durumluluk-Sürekli Kaygı Düzeylerine Göre Aritmetik Ortalama ve Standart Sapma Değeri

	Depresyon		Durumluluk Kaygı		Sürekli Kaygı	
	Aritmetik Ortalama	Standart sapma	Aritmetik Ortalama	Standart sapma	Aritmetik Ortalama	Standart sapma
MEZUNİYET SONRASI İŞ BULMA						
Uzun süre iş bulamam	14,3	8,1	42,4	9,7	47,2	8,7
Eğitim düzeyine uygun olmayan bir iş bulabilirim	11,8	8,7	38,9	10,3	42,6	7,6
Eğitim düzeyine uygun bir iş bulabilirim	8,6	6,3	36,3	10,0	41,3	7,7
Diğer	15,4	10,1	44,0	11,0	46,6	9,9

Mezuniyet sonrasında iş bulmayla ilgili beklenti düzeylerinin depresyon, durumluluk-sürekli kaygı düzeylerine göre aritmetik ortalama ve standart sapma değerini belirlemek için tanımlayıcı istatistik yapılmıştır. Analiz sonucunda ortaya çıkan bulgular (Tablo-27) şöyledir: “uzun süre iş bulamam” diyen öğrencilerin depresyon ortalamasının (14,3), standart sapmasının (8,1); durumluluk kaygı ortalamasının (42,4), standart sapmasının (9,7); sürekli kaygı ortalamasının (47,2), standart sapmasının (8,7) olarak bulunduğu görülmektedir. “Eğitim düzeyine uygun olmayan bir iş bulabilirim” diyen öğrencilerin depresyon ortalamasının (11,8), standart sapmasının (8,7); durumluluk kaygı ortalamasının (38,9), standart sapmasının (10,3); sürekli kaygı ortalamasının (42,6), standart sapmasının (7,6) olarak bulunduğu görülmektedir. “Eğitim düzeyine uygun olan bir iş bulabilirim” diyen öğrencilerin depresyon ortalamasının (8,6), standart sapmasının (6,3); durumluluk kaygı ortalamasının (36,3), standart sapmasının (10,0); sürekli kaygı ortalamasının (41,3), standart sapmasının (7,7) olarak bulunduğu görülmektedir. Bu seçeneklerin dışında yanıt veren öğrencilerin depresyon ortalamasının (15,4), standart sapmasının (10,1); durumluluk

kaygı ortalamasının (44,0), standart sapmasının (11,0); sürekli kaygı ortalamasının (46,6), standart sapmasının (9,9) olarak bulunduğu görülmektedir.

Tablo-28 Mezuniyet Sonrası İş Bulamama Olasılığının Stres Yarattığı Düşüncesi ile Durumluluk Kaygı, Sürekli Kaygı Arasındaki Korelasyonlar

	Mezuniyet Sonrası İş Bulamama Olasılığı Stres
Durumluluk Kaygı	,208**
Sürekli Kaygı	,318**

** 0,001'e göre anlamlıdır.

Mezuniyet sonrasında iş bulamama olasılığının stres yarattığı düşüncesi ile öğrencilerin durumluluk ve sürekli kaygı düzeyleri arasında anlamlı bir ilişki bulunup bulunmadığı Pearson korelasyon katsayısına bakılarak analiz edilmiştir (Tablo-28). Mezun olduktan sonra iş bulamama olasılığının stres yarattığına yönelik düşünce ile öğrencilerin durumluluk kaygı düzeyleri arasında aynı yönde anlamlı bir ilişki bulunmaktadır ($r=,208$, $p=,001$). Mezun olduktan sonra iş bulamama olasılığının stres yarattığı düşüncesi ile sürekli kaygı düzeyleri arasında da aynı yönde anlamlı bir ilişki bulunmuştur ($r=,318$, $p=,000$).

Cinsiyete göre depresyon, durumluluk ve sürekli kaygı düzeylerinin değerlendirilmesinde Mann-Whitney U testi kullanılmıştır. Çalışma sonuçlarına göre kızların sürekli kaygı düzeyinin erkeklere göre daha fazla olduğu sonucuna ulaşılmıştır ($Z=-2,518$, $p=,012$).

Öğrencilerin bulunduğu sınıfa göre depresyon, durumluluk ve sürekli kaygı düzeylerinin değerlendirilmesinde Mann-Whitney U testi kullanılmıştır. Yapılan analiz sonucunda sürekli kaygı için $Z=-1,816$, $p=,069$; durumluluk kaygı için $Z=-,920$, $p=,358$; depresyon için $Z=-1,780$, $p=,075$ çıkmıştır. Bu bulgular anlamlı değildir.

TARTIŞMA VE SONUÇ

Araştırmada, anne baba tutumlarının bireylerin kontrol odağı, gelecek beklentisi, kaygı ve depresyon düzeylerine etkisi olup olmadığının araştırılması amaçlanmıştır.

Üniversite dönemi, sorumluluk alanlarının çeşitlenmesi ve farklılaşması, birçok sorunla karşı karşıya kalınması, geleceğe yönelik adımlar atılması anlamında genç için stres kaynağı oluşturan bir dönemdir. Üniversite yaşamının getirmiş olduğu bu stresörler her bireyde farklı etkiler yaratabilmekte ve bireylerin tepkileri de farklılık göstermektedir. Özellikle genç nüfusun fazla olduğu ülkemizde iş bulma, geleceğini planlama konusunda kararsızlıklar yaşama, üniversite yaşamına uyum sağlama, kendi kararlarını alma ve bu kararların sonuçlarını kabullenme, arkadaş edinme, ders çalışma, derslere devam etme, ödevleri hazırlama ve kişisel bakım sorumlulukları gibi faktörler karşısında yaşamını planlama konusunda aktif olan, gerçekçi çözümler ortaya koyarak sorunlarıyla başa çıkabilen bir genç nüfusun olması ülkenin var olan genç nüfusunu etkin olarak kullanabilmesi açısından önemlidir. Bu sorunlarla başa çıkamayan gençlerde depresif eğilimlere, genel kaygı davranış bozukluklarına, başarısızlık, kişiler arası ilişki ve uyum sorunlarına rastlanmaktadır (87).

Öğrencilerin ruh sağlığı ile ilgili çeşitli çalışmalar bulunmaktadır. Güney (88), öğrencilerin ruhsal bozukluklarına ilişkin araştırmasında birinci sınıf öğrencilerinin %70'inde depresyon belirtileri görüldüğüne işaret etmektedir. Akhun ve arkadaşları (89)'nın çalışmasında, öğrencilerin %74'ünde gerilim, %68'inde aşırı kaygı, %66'ında uykusuzluk, %49'unda çevre koşullarına uyum sağlayamama, %48'inde inanlardan kaçma ve içe kapanma, %46'ında insanlarla iyi ilişki kuramama ve %42'sinde nedeni belirsiz korkular olduğu ortaya konmuştur.

Araştırmamızda öğrencilerin üniversitede okuyacakları bölümleri tercih etme nedenlerine göre dağılımları incelendiğinde, okudukları mesleği çok istedikleri ve bu nedenle tercihte buldukları görülmüştür. Öğrencilerin mezuniyet sonrasında iş ve kariyer yaşamı konusunda plan yaptıkları ve bununla birlikte gelecekle ilgili beklenti düzeylerinin iyi olduğu bulunmuştur. Öğrencilerin çoğunluğunun bölümü ve eğitim düzeyine uygun bir iş bulabileceğini düşündüğü ortaya çıkmıştır. Gelecekle ilgili konuların, öğrencilerin çoğunun zihnini meşgul ettiği görülmüştür.

Birinci ve dördüncü sınıf öğrencilerinin bölümlerini seçme nedenleri incelendiğinde, birinci sınıf öğrencilerinin okudukları mesleği çok istedikleri için seçtikleri görülürken dördüncü sınıf öğrencilerinin okudukları mesleği çok istemek faktörüne ek olarak iş bulma

olanaklarının fazla olmasının da seçimlerinde etkili olduğu bulunmuştur. Mezuniyet sonrasında iş ve kariyer yaşamı konusunda plan yapma açısından birinci ve dördüncü sınıflar arasında bir fark bulunmamış, her iki sınıf düzeyinde de plan yapma oranının yüksek olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Okulu bitirdikten sonraki iş bulma ve çalışma koşullarına ilişkin beklenti düzeyinin hem birinci sınıf hem dördüncü sınıf öğrencilerinde iyi olduğu saptanmıştır. Birinci ve dördüncü sınıf öğrencilerinin mezuniyet sonrasında bölümü ve eğitim düzeyine uygun bir iş bulabileceklerini düşündükleri bulunmuştur.

Kadın ve erkek öğrencilerin bölüm seçme nedenleri incelendiğinde her iki cinsiyet grubunun da okudukları mesleği çok istedikleri için seçtikleri ve mezuniyet sonrasında iş ve kariyer yaşamı konusunda plan yaptıkları görülmüştür. Kadın ve erkek öğrencilerin mezuniyet sonrasında iş bulma ile ilgili beklenti düzeylerine bakıldığında iki grup arasında bir fark olmadığı, her iki grubun da bölümü ve eğitim düzeyinde uygun bir iş bulabileceklerini düşündükleri sonucuna ulaşılmıştır.

Fen Edebiyat, Eğitim ve İktisadi İdari Bilimler Fakülteleri öğrencilerinin mezuniyet sonrasında iş ve kariyer yaşamı konusunda plan yapma oranları farklılık göstermekle birlikte, her üç fakülte öğrencilerinin de plan yaptıkları görülmüştür. Mezuniyet sonrasında iş bulma ve çalışma koşullarıyla ilgili beklenti düzeyleri incelendiğinde Fen Edebiyat, Eğitim ve İktisadi İdari Bilimler Fakülteleri arasında fark olduğu dikkati çekmiştir. Eğitim Fakültesi öğrencilerinin iş bulma ve çalışma koşullarıyla ilgili beklenti düzeyi iyi iken, İktisadi İdari Bilimler Fakültesi öğrencilerinin beklenti düzeyinin orta düzeyde olduğu, Fen Edebiyat Fakültesi öğrencilerinin beklenti düzeyinin iyi ve orta düzeyde yoğunlaştığı bulunmuştur. Mezuniyet sonrasında iş bulma ile ilgili beklenti düzeyleri arasında da farklılıklar bulunmuştur. Eğitim düzeyine uygun iş bulabileceğini düşünme oranı eğitim fakültesinde yüksekken, fen edebiyat fakültesinde düşüş göstermiş iktisadi idari bilimler fakültesinde daha da düşük oranda çıkmıştır. Üç fakülleden çalışmaya katılan öğrenci sayıları arasındaki farklılığın, fakülte bazında elde edilen sonuçları etkilemiş olabileceği düşünüldüğünden bu konuda başka çalışmaların yapılmasının gerekli olduğu söylenebilir.

Özel eğitim öğrencilerinin istihdam beklentilerine ilişkin görüşlerinin neler olduğunun belirlenmesi amacıyla yapılan bir çalışmada, okudukları bölümü seçme nedeni olarak %46,93 oranında ilgi alanına girdiği için seçtiklerini belirtmişlerdir (90). Çalışmada sadece tek bir bölüm ele alınmış olmakla birlikte ortaya çıkan sonuç çalışmamızla paralellik göstermektedir. Özel eğitim bölümünden mezun olduktan sonra iş bulma ile ilgili beklentileri sonucuna bakıldığında, çeşitli koşullara bağlı olmakla birlikte 85,72

oranında iş bulmada zorluk çekmeyeceklerini düşündükleri sonucu bulunmuştur. Bu bulgu da çalışmamızla uyumlu görünmektedir (90).

Bu çalışmada öğrencilerin cinsiyet, anne baba tutumları, mezuniyet sonrası iş bulamama olasılığı, kontrol odağı ile depresyon ve kaygı değişkenlerinin ilişkisi de incelenmiştir.

Genç, bağımlı ve çocuksu olmaktan özgür bir erişkin olmaya doğru geçiş yaparken, sosyalleşme süreci büyük oranda içinde yaşadığı ailenin yapısına bağlı olarak yönelir. Bireyler yetişmiş oldukları ailenin sosyal ortamında edinmiş oldukları tutum ve değerler doğrultusunda gelecek beklentilerini, iş ve özel yaşamlarını, çevreye tepkilerini belirlemekte, karşılaştıkları sorunlara çözüm üretmekte, karşılaştıkları durumlara içsel ya da dışsal atıfta bulunmaktadır. Anne baba tutumlarının en büyük yansıması gençler üzerinde olmaktadır. Baumrind (91)' e göre, ebeveyn tutumları çocuğun psikososyal gelişimini etkileyen en önemli faktörlerden biridir. Bireyin içinde yetişmiş olduğu aile ortamı, bireyin uyumlu ve dengeli bir birey olmasıyla yakından ilişkilidir. Bireylerin psikososyal gelişimleri için en uygun aile ortamının temelinde sevgi, sıcaklık, kabullenme ve saygının olduğu demokratik ebeveyn tutumunun olduğu belirtilmektedir.

Anne baba tutumlarının anne ve baba alt tutumları arasında da istatistiksel olarak ilişki olduğu bulunmuştur. Anne katı denetim/kontrol arttıkça baba katı denetim kontrol de artmaktadır. Anne sevgi/sıcaklık/kabul etme/bağlılık arttıkça anne katı denetim/kontrol ve baba katı denetim/kontrol azalmaktadır. Anne sevgi/sıcaklık/kabul etme/bağlılık arttıkça baba sevgi/sıcaklık/kabul etme/bağlılık ta artmaktadır. Baba sevgi/sıcaklık/kabul etme/bağlılık arttıkça anne katı denetim ve baba katı denetim/kontrol azalmaktadır.

Kaygının kökeni bireyin çocukluk dönemindeki yaşantılarına dayanır. Bu yaşantılar çocuğun ebeveynleri ve öğretmenleri gibi yetişkinlerin yanı sıra, yaşlılarıyla olan ilişkilerini de içerir (92). Kaygı, çocuğun çevresindeki insanların varlığıyla gelişir. Aile çocuğun okula başlamasından önce kişilik yapısının temellerinin atıldığı ve gelişimsel açıdan önemli dönemlerin yaşandığı bir ortam olduğundan, anne ve babanın çocuk üzerinde etkisi sadece kişilik yapısının şekillenmesinde değil ileriki yıllarda çocuğun eğitim yaşantısı, meslek secimi gibi birçok alanda da kendini, göstermektedir (92).

Bu çalışmada, Anne baba tutumlarının depresyon ve durumluluk-sürekli kaygı ile ilişkili olduğu bulunmuştur. Bireyin anne ve babası tarafından algıladığı sevgi/sıcaklık/kabul etme/bağlılık düzeyi arttıkça bireylerdeki depresyon oranı düşmektedir. Aynı şekilde durumluluk ve sürekli kaygı düzeyleri de anne ve babadan algılanan sevgi/sıcaklık/kabul etme/bağlılık düzeyinin artmasına bağlı olarak düşmüştür.

Otoriter anne-babaların çocuklarının kaygı düzeyinin, demokratik anne-babaların çocuklarından daha yüksek bulunması beklenen bir sonuçtur (93). Öğrencilerin psikolojik belirtileri ile ana baba tutumları arasındaki ilişkinin incelendiği bir çalışmada (94), demokratik ana-baba tutumu ile anksiyete belirtisi arasında negatif yönde önemli ($p < 0.05$) bir ilişki olduğu halde; otoriter ana baba tutumu ile anksiyete belirtisi arasında pozitif fakat daha önemli ($p < 0.01$) bir ilişki bulunmuştur. Bu bulgu, demokratik ana-baba tutumunun öğrencilerin anksiyete düzeyini azaltan, otoriter tutumun ise anksiyete düzeyini yükselten önemli birer değişken olduğu şeklinde yorumlanmıştır ve çalışmamızın sonucuyla uyumlu bir bulgudur.

Literatür incelendiğinde anne baba tutumlarının, bireylerin depresyon ve kaygı düzeylerini etkilediğine dair çalışmamızla uyumlu başka sonuçlar da görülmektedir (17, 95-97). Bir çalışmada öğrencilerin anne-baba tutumlarına göre kaygı düzeyleri arasında istatistiksel olarak anlamlı fark bulunmuştur. Bu anlamlı farklılığın anne-baba tutumunu “demokrat” olarak algılayan öğrenciler ile “otoriter” olarak algılayan öğrencilerden kaynaklandığı ve anne-baba tutumlarını “otoriter” olarak algılayan öğrencilerin kaygı düzeyinin ($x = 48.51$) daha yüksek olduğu belirtilmiştir (17).

Yıldız (95), Abacı'nın yapmış olduğu çalışmada, demokratik, otoriter ve ilgisiz anne baba tutumları ile durumluluk ve sürekli kaygı düzeyleri arasında anlamlı düzeyde ilişkiler bulunduğunu belirtmiştir. Bu bulgulara göre demokratik aile ortamında yetişen bireylerin otoriter ve ilgisiz aile ortamında yetişen bireylere göre daha az kaygılı olduğu belirlenmiştir.

Farklı sosyo-ekonomik düzeydeki öğrencilerin kaygı seviyesi ile anne babaların çocuk yetiştirme stilleri ve aile tutumu arasındaki ilişkiyi araştırmak amacıyla farklı sosyo-ekonomik düzeydeki 150 öğrenci ile yapılan başka bir çalışmada, çocuk yetiştirme ölçeğinin aşırı kontrol, baskılı disiplin tutumunu yansıtan boyutları ve öğrencilerin kaygı düzeyleriyle ailenin demokratik tutumu arasında olumsuz ilişki bulunmuştur (95).

Scovel (96), kişiliğe bağlı ya da sürekli kaygı ile kişinin çevresinde gelişen olaylarla ortaya çıkan duruma bağlı kaygı arasında farklılıklar olduğunu vurgulamaktadır. Örneğin, mükemmeliyetçi bir kişilik yapısına sahip bireyler, fen ve matematik öğrenme sürecinde herhangi bir başarısızlık yaşadıklarında ümitsizliğe kapılmakta ve eleştirilerden olumsuz olarak etkilenmektedirler. Özellikle otoriter ebeveyn stili ile yetişen çocuklarda bu özellikler daha çok dikkat çekmektedir. Başka bir kişilik yapısı ise diğer bireylerin kendisi hakkında ne düşündükleri konusuna fazlasıyla yoğunlaşan bireyler bir başarısızlık

karşısında kolayca özgüvenlerini yitirmekte ve bu durum onların kaygılarının yoğunlaşmasına ve başarısızlıklarına neden olmaktadır (96).

Ulusoy ve arkadaşları (97)'nin ebeveynlerin çocuk yetiştirme biçimi ve ergen problemleri adlı çalışmalarının sonucunda öğrencilerin %58.80' inin kendisini çoğunlukla üzüntülü hissettiği ve ebeveynin çocuk yetiştirme biçimi ile bireyin üzüntülü hissetmesi arasında güçlü ve anlamlı bir ilişki olduğu bulunmuştur. Ayrıca aynı çalışmada ilgisiz ve baskıcı ebeveynlerin çocuklarının daha fazla oranda psikolojik yardım almaya ihtiyaç duydukları sonucu bulunmuştur.

Her birey kendi davranışlarının sonucunda karşı karşıya kaldığı pekiştiricileri kendine özgü olarak algılar, yorumlar ve bunlara bağlı olarak farklı biçimde tepkiler gösterir. Bireyin tepkisinin etkileyen faktörlerden en önemlisi, onun pekiştiriciyi kendi davranışlarına bağlı olarak mı, yoksa davranışlarından bağımsız yani kendi dışındaki güçlere bağlı olarak mı algıladığıdır. Rotter, bireylerin beklentilerini içsel veya dışsal kontrol kaynağına inanç olarak adlandırarak, yaşamdaki olumlu veya olumsuz olayları (ödül ve cezaları) belirleyen güçlerin yoğunlaştığı yere “kontrol odağı” adını vermiştir (65). Bazı insanlar, yaşadıkları her türlü olayı, başarı ya da başarısızlıklarını kendilerinin kontrol edebildiğine inanırken (iç kontrol odaklı), bazıları ise şans ve kaderin yaşamlarındaki asıl belirleyici olduğunu düşünmektedirler (dış kontrol odaklı) (58).

Bu çalışmada, kontrol odağının durumluluk – sürekli kaygı ve depresyon ile ilişkili olduğu, dış kontrol odaklı bireylerin durumluluk – sürekli kaygı ve depresyon oranlarının fazla olduğu bulunmuştur. Özellikle dış kontrol odaklı bireylerin sürekli kaygı düzeylerinin fazla olduğu bulunmuştur. Bu bulgumuzu destekleyen çalışmalar bulunmaktadır (62).

Yapılan çalışmalarda duygularını ifade etmede iç kontrol odaklı bireylerin dış kontrol odaklı bireylere göre daha az zorluk çektikleri, kendilerine güvenlerinin daha fazla olduğu ve daha az başkaları tarafından onay alma ihtiyacında oldukları belirlenmiştir. Dış kontrol odaklı bireylerin, iç kontrol odaklı bireylere göre daha fazla kaygı ve depresyon yaşadıkları saptanmıştır. Bu farklılığa da dış kontrol odaklı bireylerin, olumsuz olayların gerçekleşmesini engelleyemeyecekleri düşüncesinin neden olduğu belirtilmiştir (62).

Çalışmamızda öğrencilerin depresyon, durumluluk ve sürekli kaygı puanları arasında da istatistiksel olarak anlamlı ilişkiler bulunmuştur. Depresyon düzeyi arttıkça durumluluk ve sürekli kaygı düzeyinin artmakta olduğu görülmüştür. Durumluluk kaygı düzeyi de arttıkça sürekli kaygı düzeyinin de arttığı sonucuna ulaşılmıştır.

Üniversite yılları öğrencilerin yaşamlarında önemli olmakla birlikte kaygılarının arttığı bir dönem olmaktadır (13). Kaygılarının artması, mezuniyet, mezuniyet sonrası iş ve işsizlik konularıyla bağlantılıdır. İş seçimi, toplumsal yaşamda alacağı rol planlamaları, iş bulamama korkusu ve aileye karşı sorumluluklar bireyde kaygı yaratıcı faktörlerden bazıları olarak sayılabilir (17).

Bu çalışmaya katılan öğrencilerin mezuniyet sonrası iş bulma ile ilgili düşünceleriyle depresyon, durumluluk-sürekli kaygı düzeyleri arasında anlamlı fark bulunmuştur. Bu sonuca göre uzun süre iş bulamam diyenlerin depresyon ortalaması, eğitim düzeyine uygun bir iş bulabilirim diyenlerin ortalamasından daha yüksektir. Aynı şekilde uzun süre iş bulamam diyenlerin durumluluk kaygı, sürekli kaygı ortalaması, eğitim düzeyine uygun iş bulabilirim diyenlerin ortalamasından daha yüksek çıkmıştır. Bu bulgular, depresyon ve durumluluk-sürekli kaygı düzeyleri üzerinde öğrencilerin mezuniyet sonrasında iş bulma ile ilgili düşüncelerinin önemli bir etken olduğunu göstermektedir.

Çalışmamızda mezuniyet sonrasında iş bulamama olasılığının öğrencilerde stres yarattığı düşüncesi ile durumluluk ve sürekli kaygı düzeyleri arasında anlamlı ilişkiler bulunmuştur. Öğrencilerin mezuniyet sonrası iş bulamama olasılığının yarattığı stres arttıkça durumluluk kaygı ve sürekli kaygı düzeyi de artmaktadır. Bu bulguyla uyumlu olabilecek başka çalışmalar da bulunmaktadır (87).

Ültanır (87), öğrencilerin problemlerini belirlemek için yaptığı araştırmada, okula ilişkin olarak “okulda boş zamanları değerlendirme ve öğrencileri çeşitli etkinliklere yönlendirme” ile ilgili problemin ilk sırada (%66,15) yer aldığı görülmektedir. Bunu gelecek kaygısını oluşturan “iş bulabilme” problemi (%55,50) takip etmektedir.

Bu çalışmada cinsiyete göre depresyon, durumluluk-sürekli kaygı düzeyleri ilişkisi analiz sonuçlarına göre kız ve erkek arasında depresyon ve durumluluk kaygı düzeyleri arasında bir fark bulunmazken kızların sürekli kaygı düzeylerinin erkeklerden fazla olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Araştırmada elde edilen bu bulgu, daha önce yapılan araştırma bulgularını destekler niteliktedir (17, 93, 98, 99).

Baltaş (98)’ın “kaygı düzeyi açısından okullar arası farklar” konulu araştırmasında, genel olarak kız öğrencilerin durumluluk ve sürekli kaygı düzeylerinin erkeklerin kaygı düzeylerinden yüksek olduğu bulunmuştur.

Üniversite öğrencileriyle yapılan bir çalışmanın cinsiyete göre kaygı düzeylerinde fark olup olmadığını gösteren analiz sonucu incelendiğinde kız ve erkek öğrencilerin kaygı düzeyleri arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farkın olduğu görülmektedir. Kız

öğrencilerin kaygı düzeyleri (46.73) erkek öğrencilerin kaygı düzeylerinden (43.43) daha yüksektir (17).

İlköğretim fen ve matematik öğretmenliği öğrencilerinin kaygı düzeylerinin bazı değişkenlere göre incelenmesi adlı çalışmada Matematik ve Fen branşlarında okuyan öğrencilerin branş ayırımı yapılmadan cinsiyete göre kaygı düzeylerinin karşılaştırılmasından her iki branştaki kız öğrencilerin kaygı düzeylerinin erkek öğrencilerden çok yüksek olduğu sonucuna ulaşılmıştır (93).

Üniversite öğrencilerinin yaşam doyumunu yordayan etkenlerin incelendiği 224 kız 149 erkek olmak üzere 373 üniversite öğrencisinin katıldığı çalışmada, kız öğrencilerin beck depresyon ölçeği ve sürekli kaygı puanları erkeklere göre anlamlı olarak yüksek olarak çıkmıştır (99).

Dördüncü sınıfların, birinci sınıflara oranla depresyon ve durumluluk-sürekli kaygı düzeylerinin yüksek olması beklenirken, bu araştırmada her iki sınıf arasında anlamlı bir fark bulunmamıştır. Bu sonuçta çalışmaya katılan birinci ve dördüncü sınıf öğrencilerinin sayılarındaki farklılığın etkisi olabileceği gibi çalışma için seçilen fakülte ve bölümlerin de etkisi olabileceği düşünülmektedir. Bu analizin farklı fakülte ve bölümlerin birinci ve dördüncü sınıflarında okuyan eşit sayıda öğrenci ile tekrarlanmasında yarar vardır.

Bir çalışmada öğrencilerin buldukları sınıflara göre kaygı düzeyi puanları arasında anlamlı fark olduğu, birinci sınıfların kaygı düzeyinin daha yüksek olduğu bulunmuştur (17). Fakat konu ile ilgili başka araştırmaların yapılmasına ihtiyaç olduğu söylenebilir.

Özet olarak üniversite öğrencilerinin meslek seçimi, mezuniyet sonrasında plan yapma durumu ile ilgili olumlu düşüncelere sahip oldukları görülmüştür. Anne baba tutumlarının ise bireylerin kontrol odağı gibi kişilik özelliklerini, yaşamlarını biçimlendirmede etkili olduğu görülmüştür. Anne baba tutumlarının öğrencilerin kaygı ve depresyon düzeylerini, kontrol odağını ve kontrol odağının da yine depresyon ve kaygı düzeyini etkilediği saptanmıştır. Araştırmadan elde edilen bu sonuçlara dayanarak, öğrencilerin kaygı düzeylerini azaltacak ve üniversite gençliğinin sağlıklı bir ruhsal yapıya sahip olmasına yardımcı olacak psikolojik danışma hizmetlerinin artırılmasının gerekli olduğu söylenebilir. Ancak temel olarak ele alınması gereken öge anne babalardır çünkü bireylerin yetişkin yaşamları çocukluk döneminde anne babaların tutum ve yaklaşımlarıyla biçimlenmektedir. Aile kendi süreci içerisinde çeşitli problem durumlarla karşılaşmakta ve bu sorunlarla etkili biçimde başa çıkabileceği yöntemler bulması gerekmektedir. Bu noktada ailenin problem durumuyla etkin şekilde başa çıkabilmesi sağlıklı bir çocuk

yetiştirme tutumunun temeli için en temel koşul olmaktadır. Bu nedenle ailenin eğitimi, bireyin sağlıklı bir yetişkin olmasında temel unsur olmaktadır.

Ebeveyn tutumlarındaki farklılık, çocuk ve gençlerin yetişkin yaşamına hazırlanması sırasında farklı özelliklerin ortaya çıkmasına neden olmaktadır. Ebeveynin çocuğuna yüklediği anlam ve ebeveyn rolünün kendisi için taşıdığı değer çocuğuna karşı tutumlarında belirgin olarak görülecektir. Ebeveyn çocuğunu çok iyi tanımalı, çocuğunun yeterliliklerini ve gereksinimlerini bilmeli ve çocuktan beklentilerini bu çerçevede oluşturabilmelidir. Ayrıca anne ve babaların, çocuklarına karşı duyarlı olmaları ve onların biyopsikososyal gelişimlerini izlemeleri, ortaya çıkan bilişsel ve duyuşsal sorunları fark edip çözüm üretmeleri, gençlerin benlik yapısını olumlu yönde etkileyeceği ve kaygı düzeyini düşüreceği beklenmektedir.

Etkili ebeveyn çocuk ilişkisinin kurulması ve sürdürülmesi çocukların yetişkin yaşamında sorunlarıyla baş edebilen, yeni durumlara uyum sağlayabilen, kendi kararlarını alıp uygulayabilen bireyler olmasında etkilidir. Bu nedenle erken dönemde çocuklarına karşı benimsedikleri ebeveyn tutumlarının niteliğinin kaygı bozuklukları ve depresyona yakınlık bakımından risk faktörü olduğu konusunda, çocuk yetiştirme stilleri ve çocuklarından beklentileri ile ilgili olarak ailelerin bilgilendirilmesi gerekmektedir.

Öğrencilerin depresyon ve kaygı düzeyleri ile kaygı ve depresyona neden olabilen gelecek, cinsiyet, anne baba tutumları gibi değişkenlerin ilişkilerinin, bu araştırmaya bağlı olarak kesin yargıya varılamaması nedeniyle yeni araştırmaların yapılması gerekmektedir. Bu noktada çalışmamızın bazı kısıtlılıkları ve zayıf noktaları olduğu söylenebilir. Öncelikle hedef örneklem olarak belirlenen fakülte ve bölüm öğrencilerinin mümkün olduğunca değişik grupları kapsamasına çalışılmıştır ancak hedef örneklemdaki bütün öğrencilere ulaşmak mümkün olmamıştır, bu nedenle fakültelerdeki öğrenci dağılımları oldukça farklı olmuştur. Hedeflenen bölümlerin kadın öğrencilerin ağırlıkta olduğu bölümler olması akılda tutulmalıdır. Ayrıca testlerin doldurulmasının uzun sürmesi önemli bir kısıtlayıcı etken olmuştur ve her fakülteden eşit sayıda öğrenciye ulaşmak mümkün olmamıştır.

EKLER

SOSYO-DEMOGRAFİK VERİ FORMU

EK1

Denek No: .....

Tarih: ...../...../.....

• Adı , Soyadı : .....

Tel (cep): .....

• Öğrenci kimlik numarası: .....

• Cinsiyeti : ( ) Kadın ( ) Erkek.

• Doğum tarihi : ...../...../.....

• Medeni Durum :

( ) Bekar ( ) Evli ( ) Diğer: .....

• Annenin eğitim durumu:

( ) Okuryazar ( ) İlkokul ( ) Ortaokul ( ) Lise

( ) Yüksekokul ( ) Üniversite ( ) Diğer.....

• Babanın eğitim durumu:

( ) Okuryazar ( ) İlkokul ( ) Ortaokul ( ) Lise

( ) Yüksekokul ( ) Üniversite ( ) Diğer.....

• Aile durumu:

( ) Anne ve baba birlikteler ( ) Anne ve baba hayatta değil

( ) Anne ve baba ayrı ( ) Diğer.....

• Eğitim Durumu :

( ) 1. sınıf ( ) 2. sınıf ( ) 3. sınıf ( ) 4. sınıf

• Okuduğu Fakülte : .....

Bölüm : .....

- Okuduğu bölümü seçme nedeni:
  - İş bulma olanaklarının fazla olması Maddi açıdan cazip olması
  - Ailenin/çevrenin isteği Bu mesleği çok istiyor olmak Açıkta kalmamak
  - Diğer.....
- Mezuniyet sonrasındaki iş ve kariyer yaşamı konusunda plan yapma;
  - Evet Hayır
- Okulu bitirdikten sonra iş bulma ve çalışma koşullarıyla ilgili beklenti düzeyi:
  - Çok kötü Kötü Orta İyi Çok iyi
- Mezuniyet sonrasında;
  - Bölümüm ve eğitim düzeyine uygun bir iş bulabilirim.
  - Bölümüm ve eğitim düzeyine uygun olmayan bir iş bulurum.
  - Uzun bir süre iş bulamam.
  - Diğer.....
- Üniversiteden mezun olduktan sonra iş bulamama olasılığı bende stres yaratıyor.
  - Hiç katılmıyorum Katılmıyorum Kararsızım
  - Katılıyorum Tamamen katılıyorum
- Geleceğimle ilgili konular sık sık zihnimi meşgul ediyor.
  - Hiç katılmıyorum Katılmıyorum Kararsızım
  - Katılıyorum Tamamen katılıyorum
- Mezun olduktan sonra çalışma hayatında istediğim ve hak ettiğim kariyere ulaşamayacağımı düşünüyorum.
  - Hiç katılmıyorum Katılmıyorum Kararsızım
  - Katılıyorum Tamamen katılıyorum

ÇOCUK YETİŞTİRME TUTUMLARI ÖLÇEĞİ

EK2

Aşağıda, anneniz ve babanızla olan ilişkileriniz hakkında cümleler verilmiştir. Sizden istenen, **çocukluğunuzu ve genel olarak anne-babanızla ilişkinizi düşünerek** her bir cümlenin **sizin için** ne derece doğru olduğunu ilgili yeri işaretleyerek belirtmenizdir. Bunu anne ve babanız için ayrı ayrı yapmanızı istemekteyiz. Hiçbir maddenin doğru veya yanlış cevabı yoktur. Önemli olan her cümle ile ilgili olarak kendi durumunuzu doğru bir şekilde yansıtmmanızdır. Anne ve/veya babanızı kaybetmişseniz yetişmeniz en çok katkısı olan kişiyi gözönüne alınız.

	ANNEM					BABAM				
	hiç doğru değil (1)	doğru değil (2)	kısmen doğru (3)	doğru (4)	çok doğru (5)	hiç doğru değil (1)	doğru değil (2)	kısmen doğru (3)	doğru (4)	çok doğru (5)
1. Benimle sık sık rahatlatıcı bir şekilde konuşurdu										
2. Her davranışımı sıkı sıkıya kontrol etmek isterdi										
3. Nasıl davranacağım ya da ne yapacağım konusunda bana hep yararlı fikirler vermiştir										
4. Onun istediği hayatı yaşamam konusunda hep ısrarlı olmuştur										
5. Sorunlarım olduğunda onları daha açık bir şekilde görmemde hep yardımcı olmuştur										
6. Arkadaşlarımla ilişkilerime çok karışırdı										
7. Sorunlarımı çözmemde destek olurdu										
8. Onunkinden farklı bir görüşe sahip olmama genellikle tahammül edememiştir										
9. Sevgi ve yakınlığına her zaman güvenmişimdir										
10. Kurallarına aykırı davrandığımda beni kolaylıkla affetmezdi										
11. Hiçbir zaman fazla yakın bir ilişkimiz olmadı (T)										
12. Ne zaman, ne yapmam gerektiği konusunda talimat verirdi										

13. Bir problemim olduğunda ona anlatmaktansa, kendime saklamayı tercih ederdim (T)										
14. Geç saatlere kadar oturmama izin vermezdi										
15. Onunla birbirimize çok bağlıydık										
16. Arkadaşlarımla geç saate kadar dışarıda kalmama izin vermezdi										
17. Onun düşüncelerine ters gelen bir şey yaptığımda suçlamazdı										
18. Boş zamanlarımı nasıl değerlendireceğime karıştırdı										
19. Bir sorunum olduğunda bunu hemen anlardı										
20. Hangi saatte hangi arkadaşımı buluşacağımı bilmek isterdi										
21. Hiçbir zaman benim ne hissettiğimle veya ne düşündüğümle gerçekten ilgilenmedi (T)										
22. Arkadaşlarımla dışarı çıkmama nadiren izin verirdi										

ROTTER DENETİM ODAĞI ÖLÇEĞİ

EK3

Adı Soyadı: .....

Bölümü:.....

Cinsiyeti:.....

Tarih:../../.....

Bu anket, toplumumuzdaki bazı önemli olayların farkı insanları etkileme biçimini bulmayı amaçlamaktadır. Her maddede “a” ya da “ b “ harfiyle gösterilen iki seçenek bulunmaktadır. Lütfen, her seçenek çiftinde sizin kendi görüşünüze göre gerçeği yansıttığına en çok inandığınız cümleyi (yalnız bir cümleyi)seçiniz. Seçiminizi yaparken, seçmeniz gerektiğini düşündüğünüz ve yada doğru olmasını arzu ettiğiniz cümleyi değil, gerçekten daha doğru olduğuna inandığınız cümleyi seçiniz. Bu anket bazı durumlara ilişkin, kişisel inançlarla ilgilidir, bunun için “doğru” yada yanlış cevap diye bir durum söz konusu değildir. Bazı cümleler sizin (statünüze)durumunuza uygun olmayabilir. Ancak bu anket genel amaçlı olduğu için kendinizi ilgili maddede belirtilen durumda algılamaya çalışarak “onun yerinde ben olsaydım” şeklinde düşünerek seçiminizi yapınız. Bazı maddelerde her iki cümleye de inandığınızı ya da hiçbirine inanmadığınızı düşünebilirsiniz. Böyle durumlarda kendi görüşünüz açısından gerçeğe uygun olduğuna daha çok inandığınız cümleyi seçiniz seçim yaparken her bir cümle için bağımsız karar veriniz; önceki tercihlerinizden etkilenmeyiniz.

- 1.a)Ana babaları çok fazla cezalandırdıkları için çocuklar çok problemlili oluyor.
b)Günümüz çocuklarının çoğunun problemi, ana-babaları tarafından aşan serbest bırakılmalarıdır.
- 2.a)İnsanların yaşamındaki mutsuzlukların çoğu biraz da şanssızlıklarına bağlıdır.
b)İnsanların talihsizlikleri yaptıkları hataların sonucudur.
- 3.a)Savaşların başlıca nedenlerinden biri, halkın siyasetle yeterince ilgilenmemesidir.
b)İnsanlar savaşı önlemek için ne kadar çaba harcarsa harcasın, her zaman savaş olacaktır.
4. a)İnsanlar bu dünyada hak ettikleri saygıyı er geç görenen
b)İnsan ne kadar çabalarsa çabalasın ne yazık ki değeri genellikle anlaşılmaz.
5. a)Öğretmenlerin öğrencilere haksızlık yaptığı fikri saçmadır.
b)Öğrencilerin çoğu, notların tesadüfî olaylardan etkilendiğini fark etmez.
6. a)Koşullar uygun değilse insan başarılı bir lider olamaz.
b) Lider olamayan yetenekli insanlar, fırsatları değerlendirememiş kişilerdir.
7. a) Ne kadar uğraşsanız da bazı insanlar sizden hoşlanmazlar.
b) Kendilerini başkalarına sevdiremeyen kişiler, başkalarıyla nasıl geçinileceğini bilmeyenlerdir.

8. a) İnsanın kişiliğinin belirlenmesinden en önemli rolü kalıtım oynar.
b) İnsanların nasıl biri olacaklarını kendi hayat tecrübeleri belirler.
9. a) Bir şey olacaksa eninde sonunda olduğuna sık sık tanık olmuşumdur.
b) Ne yapacağıma kesin karar vermek kadere güvenmemekten daima daha iyidir.
10. a) İyi hazırlanmış bir öğrenci için, adil olmayan bir sınav hemen hemen söz konusu olamaz
b) Sınav sorulan derste işlenenle çoğu kez o kadar ilişkisiz oluyor ki çalışmanın anlamı kalmıyor.
- 11.a)Başarılı olmak çok çalışmaya bağlıdır; şansın bunda ya hiç ya da çok küçük payı vardır.
b)İyi bir iş bulmak, temelde, doğru zamanda doğru yerde bulunmaya bağlıdır.
12. a) Hükümetin kararlarında sade vatandaş da etkili olabilir.
b) Bu dünya güç sahibi birkaç kişi tarafından yönetilmektedir. Ve sade vatandaşın bu konuda yapabileceği fazla bir şey yoktur.
13. a) Yaptığım planları yürütebileceğimden hemen hemen eminimdir.
b) Çok uzun vadeli planlar yapmak her zaman akıllıca olmayabilir, çünkü bir çok şey zaten iyi ya da kötü şansa bağlıdır.
14. a) Hiçbir yönü iyi olmayan insanlar vardır.
b) Herkesin iyi bir tarafı vardır.
15. a) Benim açımdan istediğimi elde etmenin talihle bir ilgisi yoktur.
b) Çoğu durumda, yazı tura atarak da isabetli kararlar verebiliriz.
16. a) Kimin patron olacağı genellikle, doğru yerde ilk önce bulunma şansına kimin sahip olduğuna bağlıdır.
b) İnsanlara doğru şeyi yaptırmak bir yetenek işidir; şansın bunda payı ya hiç yoktur ya da çok azdır.
17. a) Dünya meseleleri söz konusu olduğunda çoğumuz, anlayamadığımız ve kontrol edemediğimiz güçlerin kurbanıyız.
b) İnsanlar, siyasal ve sosyal konularda aktif rol alarak dünya olaylarını kontrol edebilirler.
- 18.a)Birçok insan, rastlantıların yaşamlarını ne derece etkilediğinin farkında değildir.
b) Aslında “şans” diye bir şey yoktur.
19. a) İnsan, hatalarını kabul edebilmelidir.
b) Genelde en iyisi insanının hatalarını örtbas etmesidir

20. a) Bir insanın sizden gerçekten hoşlanıp hoşlanmadığını bilmek zordur
b) Kaç arkadaşınızın olduğu, ne kadar iyi olduğuna bağlıdır.
- 21.a)Uzun vadede yaşamımızdaki kötü şeyler, iyi şeylerle dengelenir.
b) Çoğu talihsizlikler yetenek eksikliğinin, ihmalin, tembelliğin ya da her üçünün birden sonucudur.
- 22.a) Yeterli çabayla siyasal yolsuzlukları ortadan kaldırmak mümkündür.
b) Siyasetçilerin kapalı kapılar ardında yaptıkları üzerinde halkın fazla bir kontrolü yoktur.
- 23.a) Öğretmenlerin verdikleri notları nasıl belirlediklerini bazen anlamıyorum.
b) Aldığım notlarla çalışma derecem arasında doğrudan bir bağlantı vardır.
- 24.a) İyi bir lider, ne yapacaklarına halkın bizzat karar vermesini bekler.
b) İyi bir lider herkesin görevinin ne olduğunu bizzat belirler.
25. a) Çoğu kez başıma gelenler üzerinde çok az etkiye sahip olduğumu hissederim
b) Şans ya da talihin yaşamında önemli bir rol oynadığına inanmam.
- 26.a) İnsanlar arkadaşça olmaya çalışmadıkları için yalnızdırlar.
b) İnsanları memnun etmek için çok fazla çabalamanın yararı yoktur, sizden hoşlanırsa hoşlanırlar.
- 27.a) Okullarda atletizme gereğinden fazla önem veriliyor.
b) Takım sporları kişiliğin oluşumu için mükemmel bir yoldur.
- 28.a) Başıma ne gelmişse kendi yaptıklarımındandır.
b) Yaşamımın alacağı yön üzerinde bazen yeterince kontrolümün olmadığını hissediyorum.
- 29.a) Siyasetçilerin neden öyle davrandıklarını çoğu kez anlamıyorum.
b) Yerel ve ulusal düzeydeki kötü idareden uzun vadede halk sorumludur.

BECK DEPRESYON ENVANTERİ

EK4

Aşağıda, kişilerin ruh durumlarını ifade ederken kullandıkları bazı cümleler verilmiştir. Her madde, bir, çeşit ruh durumunu anlatmaktadır. Her maddede o ruh durumunun derecesini belirleyen 4 seçenek vardır. Lütfen bu seçenekleri dikkatle okuyunuz. Son bir hafta içindeki (şu an dahil) kendi ruh durumunuzu göz önünde bulundurarak, size en uygun olan ifadeyi bulunuz. Daha sonra, o maddenin yanındaki harfin üzerine (x) işareti koyunuz.

1. (a)Kendimi üzgün hissetmiyorum.
(b)Kendimi üzgün hissediyorum
(c)her zaman için üzgünüm ve kendimi bu duygudan kurtaramıyorum
(d)Öylesine üzgün ve mutsuzum ki dayanamıyorum.
2. (a)Gelecekte umutsuz değilim.
(b)Gelecek konusunda umutsuz
(c) Gelecekte beklediğim hiçbir şey yok.
(d)Benim için gelecek olmadığı gibi bu durum düzelmeyecek.
3. (a)Kendimi başarısız görmüyorum.
(b)Herkesten daha çok başarısızlıklarım oldu sayılır.
(c)Geriye dönüp baktığımda, pek çok başarısızlığımın olduğunu görüyorum.
(d)Kendimi bir insan olarak tümüyle başarısız görüyorum.
4. (a)Her şeyden eskisi kadar doyum alabiliyorum (zevk alabiliyorum).
(b)Her şeyden eskisi kadar doyum alamıyorum.
(c)Artık hiçbir şeyden gerçek bir doyum alamıyorum.
(d)Beni doyuran hiçbir şey yok, her şey çok sıkıcı.
5. (a)Kendimi suçlu hissetmiyorum.
(b)Arada bir kendimi suçlu hissettiğim olur.
(c)Kendimi çoğunlukla suçlu hissediyorum.
(d)Kendimi her an için suçlu hissediyorum.
6. (a)Cezalandırılıyormuşum gibi duygular içinde değilim.
(b)Sanki, bazı şeyler için cezalandırılabilmişim gibi duygular yaşıyorum.
(c)Cezalandırılacakmışım gibi duygular yaşıyorum.
(d)Bazı şeyler için cezalandırılıyorum.
7. (a)Kendimi hayal kırıklığına uğratmadım.
(b) Kendimi hayal kırıklığına uğrattım.
(c)Kendimden hiç hoşlanmıyorum.
(d)Kendimden nefret ediyorum.

8. (a) Kendimi diğer insanlardan daha kötü durumda görmüyorum.
(b) Kendimi zayıflıklarım ve hatalarım için eleştiriyorum.
(c) Kendimi hatalarım için her zaman suçluyorum.
(d) Her kötü olayda kendimi suçluyorum.
9. (a) Kendimi öldürmek gibi düşüncelerim yok.
(b) Bazen kendimi öldürmeyi düşünüyorum ama böyle bir şeyi yapamam.
(c) Kendimi öldürebilmeyi çok isterim.
(d) Eğer bir fırsatını bulursam kendimi öldürürüm.
10. (a) Herkesten daha fazla ağladığımı sanmıyorum.
(b) Eskisine göre şimdilerde daha çok ağlıyorum.
(c) Şimdilerde her an ağlıyorum.
(d) Eskiden ağlayabilirdim şimdilerde istesem de ağlayamıyorum.
11. (a) Eskisine göre daha sinirli ve tedirgin sayılmam.
(b) Her zamankinden biraz daha fazla tedirginim.
(c) Çoğu zaman sinirli ve tedirginim.
(d) Şimdilerde her an için tedirgin ve sinirliyim.
12. (a) Diğer insanlara karşı ilgimi kaybetmedim.
(b) Eskisine göre diğer insanlarla daha az ilgiliyim.
(c) Diğer insanlara karşı ilgimin çoğunu kaybettim.
(d) Diğer insanlara karşı hiç ilgim kalmadı.
13. (a) Eskisi gibi rahat ve kolay kararlar verebiliyorum.
(b) Eskisine kıyasla şimdilerde karar vermeyi daha çok erteliyorum.
(c) Eskisine göre karar vermekte oldukça güçlük çekiyorum.
(d) Artık hiç karar veremiyorum.
14. (a) Eskisinden daha kötü bir dış görünüşüm olduğunu sanmıyorum.
(b) Sanki yaşlanmış ve çekiciliğimi kaybetmişim gibi düşünüyorum ve üzülüyorum.
(c) Dış görünüşümde artık değiştirilmesi mümkün olmayan ve beni çirkinleştiren değişiklikler olduğunu hissediyorum.
(d) Çok çirkin olduğumu düşünüyorum.
15. (a) Eskisi kadar iyi çalışabiliyorum.
(b) Bir işe başlayabilmek için eskisine göre daha fazla çaba harcıyorum.
(c) Ne iş olursa olsun yapabilmek için kendimi çok zorluyorum.
(d) Hiç çalışamıyorum.

16. (a)Eskisi kadar kolay ve rahat uyuyabiliyorum.
(b)Şimdilerde eskisi kadar rahat ve kolay uyuyamıyorum.
(c)Eskisine göre 1-2 saat daha erken uyanıyor ve tekrar uyumakta güçlük çekiyorum.
(d)Eskisine göre çok erken uyanıyor ve tekrar uyuyamıyorum.
17. (a)Eskisine göre daha çabuk yorulduğumu sanmıyorum.
(b)Eskisinden daha çabuk ve kolay yoruluyorum.
(c)Şimdilerde neredeyse her şeyden kolay ve çabuk yoruluyorum.
(d)Artık hiçbir şey yapamayacak kadar yoruluyorum.
18. (a)İştahım eskisinden pek farklı değil.
(b)İştahım eskisi kadar iyi değil.
(c)Şimdilerde iştahım epey kötü.
(d)Artık hiç iştahım yok.
19. (a)Son zamanlarda pek fazla kilo kaybettiğimi sanmıyorum.
(b)Son zamanlarda istemediğim halde iki buçuk kilodan fazla kaybettim.
(c)Son zamanlarda beş kilodan fazla kaybettim.
(d)Son zamanlarda yedi buçuk kilodan fazla kaybettim.
Daha az yemeye çalışarak kilo kaybetmeye çalışıyorum. Evet ( ) Hayır ( )
20. (a)Sağlığım beni pek endişelendirmiyor.
(b)Son zamanlarda ağrı, sızı, mide bozukluğu, kabızlık gibi sıkıntılarım var.
(c)Ağrı, sızı gibi bu sıkıntılarım beni epey endişelendirdiği için başka şeyleri düşünmek zor geliyor.
(d)Bu tür sıkıntılar beni öylesine endişelendiriyor ki artık başka bir şey düşünemiyorum.
21. (a)Son zamanlarda cinsel yaşantımda dikkatimi çeken bir şey yok.
(b)Eskisine göre cinsel konularla daha az ilgileniyorum.
(c)Şimdilerde cinsellikle pek ilgili değilim.
(d)Artık cinsellikle hiçbir ilgim kalmadı.

STAI FORM TX – I**EK5**

İsim:..... Cinsiyet:.....

Yaş:..... Meslek:..... Tarih:...../...../.....

YÖNERGE: Aşağıda kişilerin kendilerine ait duygularını anlatmada kullandıkları bir takım ifadeler verilmiştir. Her ifadeyi okuyun, sonra da **o anda** nasıl hissettiğinizi ifadelerin sağ tarafındaki parantezlerden uygun olanını işaretlemek suretiyle belirtin. Doğru ya da yanlış cevap yoktur. Herhangi bir ifadenin üzerinde fazla zaman sarf etmeksizin anında nasıl hissettiğinizi gösteren cevabı işaretleyin.

		HİÇ	BİRAZ	ÇOK	TAMAMIYLA
1.	Şu anda sakinim.	(1)	(2)	(3)	(4)
2.	Kendimi emniyette hissediyorum.	(1)	(2)	(3)	(4)
3.	Su anda sinirlerim gergin.	(1)	(2)	(3)	(4)
4.	Pişmanlık duygusu içindeyim.	(1)	(2)	(3)	(4)
5.	Şu anda huzur içindeyim.	(1)	(2)	(3)	(4)
6.	Şu anda hiç keyfim yok.	(1)	(2)	(3)	(4)
7.	Başıma geleceklerden endişe ediyorum.	(1)	(2)	(3)	(4)
8.	Kendimi dinlenmiş hissediyorum.	(1)	(2)	(3)	(4)
9.	Şu anda kaygılıyım.	(1)	(2)	(3)	(4)
10.	Kendimi rahat hissediyorum.	(1)	(2)	(3)	(4)
11.	Kendime güvenim var.	(1)	(2)	(3)	(4)
12.	Şu anda asabım bozuk.	(1)	(2)	(3)	(4)
13.	Çok sinirliyim.	(1)	(2)	(3)	(4)
14.	Sinirlerimin çok gergin olduğunu hissediyorum.	(1)	(2)	(3)	(4)
15.	Kendimi rahatlamış hissediyorum.	(1)	(2)	(3)	(4)
16.	Şu anda halimden memnunum.	(1)	(2)	(3)	(4)
17.	Şu anda endişeliyim.	(1)	(2)	(3)	(4)
18.	Heyecandan kendimi şaşkına dönmüş hissediyorum.	(1)	(2)	(3)	(4)
19.	Şu anda sevinçliyim.	(1)	(2)	(3)	(4)
20.	Şu anda keyfim yerinde.	(1)	(2)	(3)	(4)

STAI FORM TX – 2

İsim:..... Cinsiyet:.....

Yaş:..... Meslek:..... Tarih:...../...../.....

YÖNERGE: Aşağıda kişilerin kendilerine ait duygularını anlatmada kullandıkları bir takım ifadeler verilmiştir. Her ifadeyi okuyun, sonra da **genel olarak** nasıl hissettiğinizi ifadelerin sağ tarafındaki parantezlerden uygun olanını işaretlemek suretiyle belirtin. Doğru ya da yanlış cevap yoktur. Herhangi bir ifadenin üzerinde fazla zaman sarf etmeksizin anında nasıl hissettiğinizi gösteren cevabı işaretleyin.

		HEMEN HEMEN HİÇBİR ZAMAN	BAZEN	ÇOK ZAMAN	HER HEMEN ZAMAN
21.	Genellikle keyfim yerindedir.	(1)	(2)	(3)	(4)
22.	Genellikle çabuk yorulurum.	(1)	(2)	(3)	(4)
23.	Genellikle kolay ağlarım.	(1)	(2)	(3)	(4)
24.	Başkaları kadar mutlu olmak isterim.	(1)	(2)	(3)	(4)
25.	Çabuk karar veremediğim için fırsatları kaçıırım.	(1)	(2)	(3)	(4)
26.	Kendimi dinlenmiş hissediyorum.	(1)	(2)	(3)	(4)
27.	Genellikle sakın, kendine hakim ve soğukkanlıyım.	(1)	(2)	(3)	(4)
28.	Güçlüklerin yenemeyeceğim kadar biriktiğini hissedirim.	(1)	(2)	(3)	(4)
29.	Önemsiz şeyler hakkında endişelenirim.	(1)	(2)	(3)	(4)
30.	Genellikle mutluyum.	(1)	(2)	(3)	(4)
31.	Her şeyi ciddiye alır ve endişelenirim.	(1)	(2)	(3)	(4)
32.	Genellikle kendime güvenim yoktur.	(1)	(2)	(3)	(4)
33.	Genellikle kendimi emniyette hissedirim.	(1)	(2)	(3)	(4)
34.	Sıkıntılı ve güç durumlarla karşılaşmaktan kaçınırım.	(1)	(2)	(3)	(4)
35.	Genellikle kendimi hüznü hissedirim.	(1)	(2)	(3)	(4)
36.	Genellikle hayatımdan memnunum.	(1)	(2)	(3)	(4)
37.	Olur olmaz düşünceler beni rahatsız eder.	(1)	(2)	(3)	(4)
38.	Hayal kırıklıklarımı öylesine ciddiye alırım ki hiç unutamam.	(1)	(2)	(3)	(4)
39.	Aklı başında ve kararlı bir insanım.	(1)	(2)	(3)	(4)
40.	Son zamanlarda kafama takılan konular beni tedirgin ediyor.	(1)	(2)	(3)	(4)

KAYNAKLAR

1. AKMAN Y. Hacettepe üniversitesi eğitim fakültesi öğrencilerinin meslek, evlilik ve geleceğe yönelik beklentileri. Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 7: 125-149, 1992.
2. YAVUZER H. Çocuk ve suç, 4. baskı, Remzi Yayınevi, İstanbul, sayfa 134, 1996.
3. BULUT I. Aile değerlendirme ölçeği (ADÖ) el kitabı, Özgüzelış Matbaası, Ankara, sayfa 1, 1990.
4. ZIMMERMANN JJ, EISEMANN MR, FLECK MP. Is parental rearing an associated factor of quality of life in adulthood?. Quality of Life Research, 17 (2): 249-255, 2007.
5. BAUMRIND D. Current patterns of parental authority. Developmental Psychology Monograph, 4: 1-103, 1971.
6. MACCOBY EE, MARTIN JA. Socialization in the context of the family: parent-child interaction. Editor: HETHERINGTON EM, Handbook of child psychology: Socialization, personality, and social development, volume 4, 4th edition, Wiley, Newyork, page 1-101, 1983.
7. GELİR E. Ana baba tutumları, aile sosyal atomu ve cinsiyete göre ilköğretim altıncı sınıf öğrencilerinin öğrenilmiş çaresizlik ve akademik başarılarının incelenmesi. Çukurova Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, Adana, 2009.
8. DEMİRİZ S, ÖĞRETİR AD. Alt ve üst sosyo-ekonomik düzeydeki 10 yaş çocuklarının anne tutumlarının incelenmesi. Kastamonu Eğitim Dergisi, 15 (1): 105–122, 2007.
9. GONZALEZ AR, HOLBEIN MFD, QUILTER S. High school students' goal orientations and their relationship to perceived parenting styles. Contemporary Educational Psychology, 27: 450–470, 2002.
10. ROTTER JB. Generalized expectancies for internal and external control of reinforcement. Psychological Monographs, 80: 1-28, 1966.
11. GROLNICK WS, RYAN RM. Parent styles associated with children's self-regulation and competence in school. Journal of Education Psychology, 81, 143-154, 1989.
12. KOÇ M, POLAT Ü. Üniversite öğrencilerinin ruh sağlığı. Uluslar arası İnsan Bilimleri Dergisi, 3(2): 2-22, 2006.
13. BOZKURT N. Bir grup üniversite öğrencisinin depresyon ve kaygı düzeyleri ile çeşitli değişkenler arasındaki ilişkiler. Eğitim ve Bilim, 29(133): 52-59, 2004.
14. DENİZ ME, AVŞAROĞLU S, HAMARTA E. psikolojik danışma servisine başvuran üniversite öğrencilerinin psikolojik belirti düzeylerinin incelenmesi. Selçuk Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 16-17-18: 139-152, 2004.
15. GÜNDOĞAR D, GÜL SS, USKUN E, DEMİRCİ S, KEÇECİ D. Üniversite öğrencilerinde yaşam doyumunu yordayan etkenlerin incelenmesi. Klinik Psikiyatri, 10: 14-27, 2007.
16. ÖZBAY G. Üniversite öğrencilerinin problem alanlarını belirlemeye yönelik bir ölçek geliştirme geçerlik ve güvenilirlik çalışması. Karadeniz Teknik Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Trabzon, 1997.
17. ÇAKMAK Ö, HEVEDANLI M. Eğitim ve fen edebiyet fakülteleri biyoloji bölümü öğrencilerinin kaygı düzeylerinin çeşitli değişkenler açısından incelenmesi. Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi, 4 (14): 115-127, 2005.
18. TUNA ME. Cross- cultural differences in coping strategies as predictors of university adjustment of turkish and u.s. students. Boğaziçi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri, Doktora Tezi, İstanbul, 2003.

19. PEKTAŞ İ, BİLGE A. Ege üniversitesi izmir atatürk sağlık yüksekokulu öğrencilerinin problem alanlarının belirlenmesi. İnönü Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 8 (14): 83–98, 2007.
20. ÇEÇEN AR. Öğrencilerin cinsiyetlerine ve anababa tutum algılarına göre yalnızlık ve sosyal destek düzeylerinin incelenmesi. Türk Eğitim Bilimleri Dergisi, 6 (3): 415-431, 2008.
21. ÇAKMAK Ö, HEVEDANLI M. Biyoloji öğretmen adaylarının kaygı düzeylerini etkileyen etmenler. XIII. Ulusal Eğitim Bilimleri Kurultayı, Malatya, sayfa 1-11, 2004.
22. ERDUR Ö, BIÇAK B. Üniversite öğrencilerinin psikolojik sorunları. XIII. Ulusal Eğitim Bilimleri Kurultayı, Malatya, sayfa 183-184, 2004.
23. ŞAHİN C. Eğitim fakültesinde öğrenim gören öğrencilerin umutsuzluk düzeyleri. Selçuk Üniversitesi Ahmet Keleşoğlu Eğitim Fakültesi Dergisi, 27: 271-286, 2009.
24. ÖZGAN H, BALKAR B, ESKİL M. Eğitim Fakültesi Öğrencileri Tarafından Sınıfta Algılanan Stres Nedenleri ve Kişisel Değişkenlerin Strese Olan Etkisi. Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi, 7(24): 337-350, 2008.
25. ARGON T, KÖSTERLİOĞLU MA. Üniversite öğrencilerinin üniversite yaşam kalitesi ve fakülte kültürüne ilişkin algıları. Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi, 8(30): 043-061, 2009.
26. HIMELSTEIN HC. Early identification of high-risk students: using non-cognitive indicators. Journal of College Student Development, 33: 88-90, 1992.
27. CEYHUN AG, CEYHUN B. Lise ve üniversite öğrencilerinde intihar olasılığının değerlendirilmesi. Klinik Psikiyatri, 6: 217-224, 2003.
28. YILDIZ SA. Ebeveyn tutumları ve saldırganlık. Polis Bilimleri Dergisi, 6 (3-4): 131-150, 2004.
29. STEINBERG L. Adolescence, 3rd edition, Mc. Graw Hill, New York, page 325-326, 1993.
30. MARSIGLIA CS, WALCZYK JJ, BUBOLTZ WC, GRIFFITH-ROSS DA. Impact of parenting styles and locus of control on emerging adults' psychosocial success. Journal of Education and Human Development, 1 (1): 1-10, 2007.
31. SÜMER N. Ergenlikte Ebeveyn Tutum ve Davranışlarının Bağlanma Kaygısındaki Rolü. 11. Ergen Günleri, Ankara, sayfa 1-11, 2006.
32. EKŞİ A. Çocuk, genç, anne-babalar, Bilgi Yayınevi, Ankara, sayfa 47-336, 1990.
33. YAVUZER H. Çocuk Psikolojisi, 29. baskı, Remzi Kitabevi, İstanbul, sayfa 1-344, 2006.
34. YAVUZER H. Çocuk Eğitimi El Kitabı, 7. baskı, Remzi Kitabevi, İstanbul, sayfa 1- 176, 1997.
35. ÇERİK Ş. Ailelerin gençlere karşı tutumları ve gençlerin ailelerinin tutumlarını algılayışlarına yönelik üniversite gençliği üzerinde bir araştırma. Ekonomi, İşletme, Uluslar arası İlişkiler ve Siyaset Bilimleri Dergisi, 2(1): 21-37, 2002.
36. KUZGUN Y. Sosyo-ekonomik düzey ve psikolojik ihtiyaçlar. Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi, 1 (2): 55-68, 1987.
37. QUINTANA SM, LAPSLEY DK. Reapproachment in late adolescent separation-individuation: A structural equations approach. Journal of Adolescence, 13: 371-385, 1990.
38. STEINBERG L, LAMBORN S, DORNBUSCH S, DARLING N, MOUNTS NS. "Over-time changes in adjustment and competence among adolescents from authoritative, authoritarian, indulgent and neglectful families. Child Development, 65(3): 754-770, 1994.
39. JERSILD AT. Children psychology (Çocuk psikolojisi). Çeviren: GÜNÇE G, 4. Baskı, Ankara Üniversitesi Yayınları , Ankara, sayfa 256-221, 1983.

40. SÜMER N, GÜNGÖR D. Çocuk yetiştirme stillerinin bağlanma stilleri, benlik değerlendirmeleri ve yakın ilişkiler üzerindeki etkisi. *Türk Psikoloji Dergisi*, 14 (44): 35-58, 1999.
41. TÜRKBAY T, AKIN R, SÖHMEN G, SÖHMEN T. Aile tutumları ve çocuk gelişimi üzerine etkileri. *Sevgi Zihinsel Yetersizlik Araştırma Eğitim ve Haber Dergisi*, 2 (1-2):9-14, 1999.
42. YILMAZ A. Eşler arasındaki uyum ve çocuğun algıladığı anne-baba tutumu ile çocukların, ergenlerin, gençlerin akademik başarıları ve benlik algıları arasındaki ilişkiler. Hacettepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, Ankara, 2000.
43. YILMAZER Y. Anne-baba tutumları ile ilköğretim ikinci kademe öğrencilerinin okul başarısı ve özerkliklerinin gelişimi arasındaki ilişkinin incelenmesi. Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Ankara, 2007.
44. AKBABA S. Anne baba tutumlarının bazı kişilik özellikleri üzerine etkisi. Gazi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Ankara, 1988.
45. KARADAYI F. Üniversite gençlerinin algılanan ana-baba tutumları ana-babayla ilişkileri ve bunların kişilik özellikleri ile bağlantısı. *Türk Psikoloji Dergisi*, 9: 5-25, 1994.
46. ERBİL N, DİVAN Z, ÖNDER P. Ergenlerin benlik saygısına ailelerin tutum ve davranışlarının etkisi. *Aile ve Toplum Dergisi*, 3(10): 7-15, 2006.
47. MUFSON L, AIDALA A, WARNER V. Social dysfunction and psychiatric disorder in mothers and their children. *Journal of the American Academy of Child and Adolescent Psychiatry*, 33: 1256-1264, 1994.
48. PARKER G, ROY K. Adolescent depression: a review. *Australian and New Zealand Journal of Psychiatry*, 35: 572, 2001.
49. SCHULTZ DP, SHULTZ SE. A history of modern psychology (Modern psikoloji tarihi). Çeviren: ASLAY Y, 1. baskı, Kaknüs Yayınları, İstanbul, sayfa 524, 2001.
50. KUZGUN Y. Ana-baba tutumlarının bireyin kendini gerçekleştirme düzeyine etkisi. *Hacettepe Sosyal ve Beşeri Bilimler Dergisi*, 5(1): 57-70, 1973.
51. MIDDLETON EB, LOUGHEAD TA. Parental influence on career development: an integrative framework for adolescent career counseling. *Journal of Career Development*, 19(3): 161-173, 1993.
52. COHEN J. Parent as educational models and definers. *Journal of marriage and the family*, 49(2): 339-351, 1987.
53. ERKAN Z. Ergenlerin sosyal kaygı düzeyleri, ana-baba tutumları ve ailede görülen risk faktörleri üzerine bir çalışma. Çukurova Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, Adana, 2002.
54. STRICKLAND BR. Internal-external control expectancies: from contingency to creativity. *American Psychologist*, 44: 1-12, 1989.
55. STRICKLAND BR. Internal – external expectancies and health related behaviors. *Consulting and Clinical Psychology*, 46: 1192-1211, 1978.
56. ALİSİNANOĞLU F. Çocukların denetim odağı ile algıladıkları anne tutumları arasındaki ilişkinin incelenmesi. *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, 1(1): 97-108, 2003.
57. DÖNMEZ A. Denetim odağı ve çevre büyüklüğü. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 16(1): 37-47, 1983.
58. BASIM HN, ŞEŞEN H. Kontrol odağının çalışanların nezaket ve yardım etme davranışlarına etkisi: kamu sektöründe bir araştırma. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 16: 160–168, 2006.
59. STRAUSSER DR, KETZ K, KEIM J. The relationship between self-efficacy, locus of control and work personality. *Journal of Rehabilitation*, 68: 20-26, 2002.
60. DAĞ İ. Rotter'in iç-dış kontrol odağı ölçeği'nin (RİDKOÖ) üniversite öğrencileri için güvenilirliği ve geçerliği. *Psikoloji Dergisi*, 7 (26): 10–16, 1991.

61. BAŞOL G, TÜRKÖĞLU E. Sınıf öğretmeni adaylarının düşünme stilleri ile kontrol odağı durumları arasındaki ilişki. *Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi*, 6: (1) 732-757, 2009.
62. SOLMUŞ T. İş yaşamı, denetim odağı ve beş faktörlük kişilik modeli. *Türk Psikoloji Bülteni*, 10: 196-205, 2004.
63. KÜÇÜKKARAGÖZ H. İlkokul öğretmenlerinde kontrol odağı ve öğrencilerinin kontrol odağının oluşumuna etkileri. Dokuz Eylül Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, İzmir, 1998.
64. ÇOBAN AE, HAMAMCI Z. Kontrol odakları farklı ergenlerin karar stratejileri açısından incelenmesi. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 14 (2): 393-402, 2006.
65. YEŞİLYAPRAK B. Denetim odağı. Editörler: KUZGUN Y, DERYAKULU D. Eğitimde Bireysel Farklılıklar, 2. baskı, Nobel Yayın Dağıtım, Ankara, sayfa 239-258, 2004.
66. PHARES EJ. Perceptual threshold decrements as a function of skill and chance expectencies. *Journal of Psychology*, 53: 399-407, 1962.
67. ÖREN N. Denetim odağı ve kendini kabul arasındaki ilişkiler. *Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*, 1 (2): 20-28, 1991.
68. CÜCELOĞLU D. Dıştan denetimli kişi. *Yaşadıkça Eğitim Dergisi*, 30: 4-5, 1993.
69. ROTTER JB. Internal versus external control of reinforcement: a case history of a variable. *American Psychologist*, 45: 489-493, 1990.
70. TSENG MS. Locus of control as a determinant of job proficiency, employability, and training satisfaction of vocational rehabilitation clients. *Journal of Counseling Psychology*, 17 (6): 487-491, 1970.
71. BERNARDI RA. A theoretical model for the relationship among stress, locus of control and longevity. *Business Forum*, 26: 27-33, 2001.
72. ASHBY JS, KOTTMAN T, DRAPER K. Social interest and locus of control: relationship and implications. *The Journal of Individual Psychology*, 58 (1): 52-61, 2002.
73. ERSEVER ÖH. Karar verme becerileri kazandırma programının ve etkileşim grubu deneyiminin üniversite öğrencilerinin karar verme stilleri üzerindeki etkileri. Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, Ankara, 1996.
74. BULUŞ M. Assessment of thinking styles inventory, akademik achievement and student teachers' characteristics. *Eğitim ve Bilim*, 31 (139): 35-48, 2006.
75. ONUR M. Üniversite öğrencilerinin yabancı dil başarısının yabancı dil öğrenmeye ilişkin tutum, özsaygı ve denetim odağı açısından incelenmesi. Atatürk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı, Doktora Tezi, Erzurum, 2003.
76. ÖZYÜREK D. Denetim odağını etkilemeye yönelik deneysel bir çalışma. Çukurova Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Adana, 1992.
77. STOUT JT. Goal setting strategies, locus of control beliefs, and personality characteristics of ncaa division ia swimmers. North Texas University, yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Texas, 1999.
78. REDGERS DB. Supporting autonomy in young children. *Young Children*, 53 (3): 75-80, 1998.
79. KATKOVSKY W, CRANDALL VC, GOOD S. Parental antecedents of children's beliefs in internal-external control of reinforcements in intellectual achievement situations. *Child Development*, 38: 765-776, 1976.
80. DAVIS WL, PHARES EJ. Parental antecedents of internal-external control of reinforcement. *Psychological Reports*, 24: 427-436, 1969.
81. BECK AT, KOVACKS M, WEISSMAN A. Assessment of suicidal ideation. The scale for suicidal ideation. *Journal of Consulting and Clinical Psychology*, 47: 343,352
82. HİSLİ N. Beck depresyon envanteri'nin geçerliği üzerine bir çalışma. *Psikoloji Dergisi*, 6: 118-126, 1988.

83. HİSLİ N. Beck depresyon envanteri'nin üniversite öğrencileri için geçerliği güvenilirliği, Psikoloji Dergisi, 7: 3–13, 1989.
84. TEGİN B. Depresyonda bilişsel süreçler: Beck modeline göre. Hacettepe Üniversitesi, Psikoloji Bölümü, Doktora Tezi, Ankara, 1980.
85. SPIELBERGER CD, GORSUCH RL, LUSHENE RE. Manual for the state-trait anxiety inventory. Consulting Psychologists Press, 1970.
86. ÖNER H, LE COMPTE A. Durumluluk-Sürekli Kaygı Envanteri El Kitabı, 1. baskı, Boğaziçi Üniversitesi Yayınevi, İstanbul, sayfa 1-26, 1983.
87. ÜLTANIR E. Yeni açılan üniversitelerde psikolojik danışma ve rehberlik merkezlerinin açılmasına duyulan gereklilik. Çağdaş Eğitim Dergisi, 220: 10-14, 1996.
88. GÜNEY M. Üniversite öğrencileri arasında sorunlarla semptomlar arasındaki ilişkiler. XXI. Ulusal Psikiyatri ve Nörolojik Bilimler Kongresi Kitabı, Mersin, sayfa 98-101, 1985.
89. AKHUN A, ÖNSOY R, ÖZGÜVEN E, FİDAN N, BAYKUL Y. Yurtkur yurtlarında barınan öğrencilerin beklenti ve problemleri. Kredi ve Yurtlar Genel Müdürlüğü, Yurtkur Yayını, sayfa 342, 1988.
90. NARTGÜN ŞS. Özel eğitim öğrencilerinin istihdam beklentileri. Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 7(1): 153-172, 2007.
91. BAUMRIND D. Effects of authoritative parental control on child behavior, Child Development, 37(4), 887-907, 1966.
92. ERÖZKAN A. Üniversite öğrencilerinin sınav kaygısı ve başa çıkma davranışları. Muğla Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 12: 13-38, 2004.
93. AKGÜN A, GÖNEN S, AYDIN M. İlköğretim fen ve matematik öğretmenliği öğrencilerinin kaygı düzeylerinin bazı değişkenlere göre incelenmesi. Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi, 6(20): 283-299, 2007.
94. DÜZGÜN Ş. Öğrencilerin psikolojik sorunları ile ana-baba tutumları arasındaki ilişkiler. Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 2(1-2), 149-162, 2003.
95. YILDIZ HY. Sınav kaygısı-ana-baba tutumları ve mükemmeliyetçilik arasındaki ilişkinin incelenmesi. Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık Bilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, Ankara, 2007.
96. SCOVEL T. The effect of affect on foreign language learning: A review of the anxiety research. Language Learning, 28(1): 129-142, 1978.
97. ULUSOY MD, DEMİR N, BARAN A. Ebeveynin çocuk yetiştirme biçimi ve ergen problemleri: Ankara ili örneği. Türk Eğitim Bilimleri Dergisi, 3(3), 367-386, 2005.
98. BALTAŞ A. Kaygı düzeyi açısından okullar arası farklar. XXII. Ulusal Psikiyatri ve Nöroloji Bilimler Kongresi Bilimsel Çalışmaları, İzmir, sayfa 112-117, 1988.
99. GÜNDOĞAR D, GÜL S, USKUN E, DEMİRCİ S, KEÇECİ D. Üniversite öğrencilerinde yaşam doyumunu yordayan etkenlerin incelenmesi. Klinik Psikiyatri, 10: 14-27, 2007.

TEŞEKKÜR

Yüksek lisans eğitimim süresince;

- Her zaman yanımda olan ve beni destekleyen eşim, annem ve aileme,
- Eğitimime katkı sağlayan, danışmanım Prof. Dr. Selçuk Kırlı, Doç. Dr. Aslı Sarandöl, Doç. Dr. Cengiz Akkaya, Doç. Dr. Yusuf Sivrioğlu ve Yrd. Doç. Dr. Saygın Eker'e,
- Tez için gereken testleri ve bazı kaynakçaları temin etmemde yardımcı olan Psk. Nazlı Sağınç' a,
- Tezimin her aşamasında yanımda olan, bilgisini paylaşan, her türlü desteğinden ötürü Uzm. Psikolojik Danışman Psikolog Şengül Hafızoğlu'na,
- Bilgi ve deneyimlerini paylaşarak eğitimime katkı sağlayan Uzm. Psk. Birgül Aydın ve Uzm. Psk. Zeynep Şeker Aygül'e
- İstatistik analizlerim için Ar. Gör. Şengül Cangur'a,
- Psikiyatri kliniği ve polikliniğinin tüm çalışanlarına,

sonsuz teşekkürlerimi sunarım.

ÖZGEÇMİŞ

1982 Bakırköy- İstanbul doğumluyum. Bursa Altıparmak Fethi Açançiçek ilkokul 1993 yılı ve ortaokulu 1996 yılı, Bursa Erkek Lisesi-süper lise 2001 yılı, Uludağ Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi Psikoloji bölümü 2006 yılı mezunuyum. 2006-2007 yılında Bursa Özel Emine Örnek Koleji' nde okul psikoloğu olarak çalıştım. Eylül 2007'den bu yana Sağlık Bilimleri Enstitüsü Klinik Psikoloji yüksek lisans programı öğrencisiyim. Ocak 2008-Mart 2010 arasında Sağlık Bilimleri Enstitüsüne bağlı olarak Tıp Fakültesi Psikiyatri Anabilim Dalı' nda araştırma görevlisi olarak görev yaptım. Mart 2010'dan bu yana Uludağ Üniversitesi Sağlık Uygulama ve Araştırma Merkezi Çocuk Hematoloji Onkoloji Anabilim Dalı' nda psikolog olarak çalışmaktayım. Evliyim.